

**”Emme opi koulua vaan elämää varten”:
Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyö Hämeenlinnan alueella**

Julia Dahlberg

Opinnäytetyö

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön

koulutusohjelma (210 op)

01/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Äänekosken kampus
Tammikuu 2011

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Julia Dahlberg	Sivumäärä 68
Työn nimi "Emme opi koulua vaan elämää varten": Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyö Hämeenlinnan alueella	
Ohjaava opettaja Pauli Kurikka	
Työn tilaaja Hämeenlinnan settlementti ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä kartoittamalla tietoa yhteistyön mahdollisuuksista ja resursseista yhteistyötahojen aikaisempien kokemusten ja yhteiskunnallisten kehitystarpeiden pohjalta. Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset johdattivat valitsemaan tutkimusmenetelmäksi tutkimuksellisen kehittämistoiminnan.</p> <p>Tutkimuksellinen osuus toteutui puolistrukturoidun kyselytutkimuksen sekä yhteistyötapaamisten kautta. Kehittämistoiminnallisina tavoitteina oli jakaa tietoa osapuolten toimintaympäristöistä ja yhteistyötä tukevista tekijöistä sekä perustella yhteistyötä opetussuunnitelmien näkökulmasta. Aineiston pohjalta tavoitteena oli suunnitella toimintamalleja ja verkostoitumisen apuvälineitä.</p> <p>Hämeenlinnan settlementti ry toimi opinnäytetyön tilaajana ja tutkimuksellinen kehittämistoiminta jatkoi yhdistyksen aikaisempaa työtä yhteistyön edistämiseksi. Tutkimusaineistona toimivat järjestöille ja oppilaitoksille tehtyjen kyselyjen vastaukset sekä yhteistyötapaamisissa kootut aineistot. Opinnäytetyön kohderyhmäksi valittiin monipuolisesti eri alan yhdistyksiä (64) ja lukioita (4) sekä toisen asteen ammattioppilaitoksia (2). Kyselytutkimuksien ja yhteistyötapaamisten suunnittelu ja toteuttaminen ajoittuivat maaliskuun ja toukokuun 2010 välille.</p> <p>Tutkimusaineiston kautta korostui, että toimiakseen yhteistyö vaatii molempien osapuolien toimintaympäristöjen ymmärtämistä, avointa dialogia sekä toimintamallien kehittämistä yhteisistä lähtökohdista. Tutkimuksen kautta yhteistyömahdollisuudet hahmottuivat selkeämmin ja kehittämiskohteet nousivat esille. Moniammatillinen yhteistyö ja verkostoituminen lähialueen toimijoihin on perusteltua myös opetussuunnitelmien ja pedagogisten käytäntöjen kehittämisen näkökulmasta.</p> <p>Yhteistyön koordinoinnin tarve nousi esille tutkimusaineiston kautta. Tulevaisuudessakin yhteistyön koordinoinnilla voitaisiin huolehtia yhteistyömallien jakamisesta ja kehittämisestä, osapuolten aktivoimisesta ja tukemisesta sekä mahdollisuuksien ja resurssien yhteensovittamisesta. Erityisesti jo valmiiden resurssien, materiaalien ja toimintamallien hyödyntäminen on hyvä lähtökohta yhteistyön tukemisessa.</p> <p>Opinnäytetyön tuotoksena syntyneitä raportteja, yhteistyömalleja ja verkkosivuehdotusta voidaan hyödyntää yhteistyömahdollisuuksien hahmottamisen apuna, yhteistyön perustelemisen tukena ja pohjana yhteistyön toteuttamiselle. Opinnäytetyö on tuottanut ajankohtaista tietoa moniammatillisesta yhteistyöstä, joka vastaa järjestö – ja nuorisotyön tarpeisiin. Tietoa on koottu yhteen osapuolien tarpeita huomioiden ja tutkimusaineiston pohjalta kehittämissuhteita voidaan myöhemmin soveltaa myös jatkotutkimuksissa sekä hyödyntää sellaisenaan.</p>	
Asiasanat yhteistyö, järjestö, yhdistys, oppilaitos, verkostoituminen, kehittäminen, moniammatillisuus	

ABSTRACT

Author Julia Dahlberg	Number of Pages 68
Title "We are learning because of life not for school": Cooperation between non-governmental organizations and schools in Hämeenlinna	
Supervisor Pauli Kurikka	
Abstract <p>The purpose of this Bachelor's Thesis was to support cooperation between non-governmental organizations and schools by examining possibilities and resources for cooperation. The goal was to share information about the experiences of cooperation between NGO and schools and to find out possible needs. The aim was to analyse the information but also use the research material to create tools and models of a developmental point of view. Research was actualized by doing a semi- structured survey and planning cooperation meetings.</p> <p>The topic of survey was based on research request made by Hämeenlinna settlement association which has coordinated cooperation projects also before. The target groups of research were non-governmental organizations from many different fields (62), high schools (4) and vocational schools (2). The survey and meetings were conducted during March 2010 and May 2010.</p> <p>Studies indicate the need of understanding working culture of both parties to build up cooperation. That could be done by open communication and developing the working methods from the common goals. The benefit of the research was to show the possible forms of cooperation and point out the needs of development. Also one important benefit was to collect information by giving a form for the possibilities in the field which helps to start cooperation. Findings of the survey proved that multi- vocational work and network between people could be beneficial from the pedagogical point of view and as a way to share vocational knowledge.</p> <p>As the results of studies the reports, the cooperation models and a website form were made to help NGO, schools and municipality to develop the cooperation in Hämeenlinna. The models could be use as the form of the cooperation and also reports as an argumentation of the need for cooperation. The website is a tool for network but also to give information. The thesis has produced current information of multi- vocational work which response the needs of the field of the NGO and youth work. The results and materials are available for follow-up research and the material could be used locally but also they are relevant for nationwide use. The forms and suggestions of studies could be tested.</p> <p>The findings of the studies showed that there is the need for coordination of cooperation. That could be activating NGO, schools and municipality, developing forms and models of cooperation and fitting the working methods and resources together. The cooperation material of NGO and schools which already exists could also be used and collected to together.</p>	
Keywords: cooperation, NGO, association, school, networking, developing, multi-vocational work	

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tutkimuskysymykset	8
2.2 Metodologiset valinnat	9
2.2.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta ja sen tehtävät	9
2.2.2 Kehittämistoiminnan tuottama tieto	10
2.2.3 Kehittämistoiminnan lähtökohdat	11
3 KÄSITTEISTÄ TOIMINTAAN	13
3.1 Verkostoitumalla sosiaalista pääomaa	13
3.2 Verkostoitumalla moniammatillista yhteistyötä	14
3.3 Miten aktiiviseksi kansalaiseksi kasvetaan?	15
4 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	16
4.1 Hämeenlinnan settlementti ry opinnäytetyön tilaajana	17
5 KUVAUS TYÖN TOTEUTUKSESTA	18
5.1 Aineiston keruu	18
5.2 Kyselylomakkeen suunnittelu ja toteutus	19
5.3 Visiointiryhmän tapaamiset	20
5.4 "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" - yhteistyötapaamisen järjestäminen	20
5.5 Aineiston analyysi	21
5.6 Verkkosivun suunnittelu ja toteutus	23
6 YHTEISTYÖN MAHDOLLISUUDET SUHTEESSA RESURSSIIN	24
6.1 Monimuotoista yhteistyötä	24
6.1.1 Vertailevaa tutkimusta	25
6.2 Toimintakulttuurien erityisyys	29
6.2.1 Oppilaitosten toimintakulttuuri – ja ympäristöt	29
6.2.3 Yhteistyöllä kaupunkilaisten hyvinvointia	35
6.3 Motivaatiotekijät yhteistyön taustalla	36

7 KEHITTÄMISNÄKÖKULMIA.....	37
7.1 Yhteisökasvatus uudelleen opetussanastoon	37
7.2 Toimintakulttuurin kehittäminen	38
7.2.1 Verkostoitumisesta apua yhteistyöhön.....	40
7.2.2 Vuoropuhelua tavoitteista ja tiedon jakamista	42
7.2.3 Koulu lähialueen toimintakeskukseksi	44
7.2.4 Osallistamista toimijuuteen	45
7.3 Järjestöyhteistyön soveltaminen oppilaitosten toimintaympäristössä	46
8 POHDINTAA TUTKIMUKSESTA JA SEN AJANKOHTAISUUDESTA	49
LÄHTEET.....	52
LIITTEET	56
LIITE 1: Kyselytutkimuksen yhdistyslistaus Hämeenlinnan seudulla toimivista yhdistyksistä (kyselyn vastaanottaneet)	56
LIITE 2: Kyselylomakkeen saatekirje ja kyselylomake järjestöille	59
LIITE 3: Kyselytutkimuksen saatekirje ja kyselylomake oppilaitoksille	62

1 JOHDANTO

”Lapset ja nuoret on nähtävä aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat omaan elämäänsä. Tämän toteutumiseksi tarvitaan lisää toiminnallisia menetelmiä ja jo löydettyjen toimintatapojen aktiivista hyödyntämistä, jotta lapset ja nuoret saavat roolin yhteiskunnan aktiivisina toimijoina itseään koskevissa asioissa.” (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2007.)

Tämän opinnäytetyön ja tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tarkoituksena on ollut kartoittaa ja tutkia Hämeenlinnan seudulla toimivien toisen asteen oppilaitosten, lukioiden ja järjestöjen yhteistyötapoja erilaisten toimintamuotojen ja yhteistyöhön vaikuttavien tekijöiden näkökulmasta sekä luoda pohjaa yhteistyön kehittämiseksi.

Opinnäytetyön tilaajana toimi Hämeenlinnan settlementti ry, joka on tukenut ja koordinoanut myös Hämeenlinnan seudulla toimivien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä sekä verkostoitumista erilaisten yhteistyö- ja kehittämisryhmien ja tapahtumien kautta. Lähtökohtana aiheen valinnalle on ollut oma kiinnostus järjestöjen ja koulujen toimintaympäristöjen tarkasteluun yhteisöllisille arvoille pohjautuen sekä kiinnostus tukea osapuolia moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan kautta on pyritty huomioimaan järjestöjen ja oppilaitosten erityisyys yhteistyön rakentamisessa. Ensisijaisesti tarkoituksena on ollut tukea vuoropuhelua järjestöjen ja oppilaitosten välillä sekä jakaa tietoa osapuolten intresseistä sekä sitä kautta tarkastella järjestöjen ja koulujen yhteistyön mahdollisuuksia.

Tutkimuksellinen osuus toteutui kyselytutkimuksen kautta, jossa kartoitettiin valittujen järjestöjen ja oppilaitosten aiempia yhteistyökokemuksia, ideoita sekä yhteistyöhön tarvittavia resursseja. Kyselytutkimuksen pohjalta järjestettiin keskustelutilaisuus,

jonka tarkoituksena oli koota kaupungin, oppilaitosten ja muiden yhteistyösapuolien näkökulmia keskustelun avaukseksi.

Kyselyn ja tapaamisten kautta tavoitteena oli kehittää osapuolien yhteistyötä, joten prosessia voidaan kutsua tutkimukselliseksi kehittämistoiminnaksi. Näin ollen tutkimusaineistoa lähestyttiin kehittämisenäkökulmasta. Kehittämistarpeisiin vastattiin keräämällä tietoa yhteistyön mahdollisuuksista, helpottamalla osapuolien yhteistyötä, tiedonjakamista ja verkostoitumista perustamalla yhteistyön tueksi verkkosivu Hämeenlinnan setlementtiyhdistyksen sivujen yhteyteen. (Hämeenlinnan setlementti ry 2011.) Tutkimusaineistoa kerättiin kevään 2010 aikana.

Opetushallituksen (2003,2004,2005) perusopetuksen, lukiopetuksen sekä ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien näkökulmasta järjestyhteistyö voisi muun muassa tukea aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista, yhteistyö – ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä vahvistaa osallisuutta yhteiskuntaan ja lähiyhteisöihin. Siksi tiedon – ja vuoropuhelun lisääminen auttaisi molempia osapuolia näkemään yhteistyön hyötyjä. Perusopetuksen näkökulmasta kysymysten pohtiminen on ajankohtaista myös siksi, että eduskunnan työryhmä on esittänyt uuden selvityksen perusopetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta.

Myös järjestötoimijoiden ja opetushenkilökunnan tietotaidon vaihtaminen ja vuorovaikutus voi olla hedelmällistä. Kouluympäristössä kohdataan monenlaisia haasteita, joista järjestöillä on kokemusasiantuntijuutta. Asiantuntijuus liittyy järjestön perustehtävään ja käytännön kokemuksiin. Valtakunnallisten opetussuunnitelmien käytännön toteutus riippuu kuitenkin koulun toimintakulttuurista ja opetuksen paikallisesta suunnittelusta.

Kunnan ja kaupungin taholta tarkasteltuna järjestyhteistyö voisi toimia yksilöiden potentiaalisena voimavarana sekä sitä kautta tukea kaupungin strategiaa ja visiota hyvinvoivasta ja yhteisöllisestä yhteisöstä (Hämeenlinnan kaupungin strategia 2015). Tätä kautta yhteistyö voisi palvella laajempia tavoitteita ja kytkeytyä

yhteiskunnalliseen kontekstiin antaen vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ongelmiin lasten – ja nuorten hyvinvointiin liittyen.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiä laatiessani halusin korostaa ratkaisukeskeistä ajattelua tuomalla esille järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön mahdollisuuksia sekä resursseja erilaisten yhteistyömuotojen toteuttamisessa. Tutkimuskysymykset ohjasivat minua lähestymään aineistoa sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä hyödyntäen.

Tavoitteet kiteytyivät neljään tutkimuskysymykseen:

1. Millaista yhteistyötä järjestöjen ja oppilaitosten välillä on ollut?
2. Millaista yhteistyötä järjestöjen ja oppilaitosten välillä voisi olla?
3. Miten järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä voidaan tukea?
4. Mikä on järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön merkitys?

Kolmea ensimmäistä kysymystä pidin keskeisinä aineistoa hankkiessani ja kyselytutkimuksen kysymyksiä laatiessani. Aineiston käsittelyssä hyödynsin määrällisiä menetelmiä tilastoidessani ja vertailllessani kahta aineistoa keskenään. En kuitenkaan voinut lähestyä koko aineistoa määrällisillä menetelmillä vaan käytin aineiston käsittelyssä myös laadullisen analyysitavan teemoittelua. Näin ollen aineiston käsittelyssä pyritään sekä selittämään että ymmärtämään aineistoa tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmasta.

Aineistoa käsitellessäni keskeiseksi nousi kysymys siitä, ”Miten järjestöjen ja oppilaitosten yhteistoimintaa voidaan tukea?”. Kysymys kiteyttää opinnäytetyön kehittämistoiminnallisen tavoitteen. Viimeistä kysymystä pohdin perustellessani järjestö – ja oppilaitosyhteistyön merkitystä muun muassa lapsen tai nuoren kehityksen kannalta sekä kaupunkilaisten hyvinvoinnin näkökulmasta.

2.2 Metodologiset valinnat

2.2.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta ja sen tehtävät

Tutkimuskysymykseni ohjasivat valitsemaan tutkimuksellisen kehittämistoiminnan metodologiseksi lähtökohdaksi. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan toteutus lähti liikkeelle ideoinnista ja priorisoinnista Hämeenlinnan setlementtiyhdistyksen kanssa, joka edelsi kyselytutkimuksen tekoa. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on dynaaminen prosessi, jonka aikana tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi muokkautuvat tutkimuksen edetessä. (Toikko & Rantanen 2009, 59.)

Timo Toikko ja Teemu Rantanen (2009, 57–63) ovat kuvanneet kehittämisprosessin vaiheita, joita ovat perustelu, organisointi, toteutus, levittäminen, arviointi. Kyselytutkimuksen ja tapaamisten yhteydessä oli syytä perustella aiheen ajankohtaisuutta ja tavoitteiden asettelun taustoja. Tutkimuksen aikana tarvittiin myös organisointia, jotta tapaamiset järjestyivät. Tällöin toteutusvaihe liittyi tapaamisten järjestämiseen. Yhtenä tärkeänä vaiheena prosessissa oli tutkimusaineistojen yhteenvedoista tiedottaminen ja raportoiminen. Lopuksi tarkasteltiin tavoitteiden toteutumista suhteessa prosessin eri vaiheisiin, jossa suunnitteluvaiheet ovat edeltäneet toimintaan panoa. Toiminnan ja tutkijan roolin reflektointi on ollut osa prosessia. (emt. 66.)

2.2.2 Kehittämistoiminnan tuottama tieto

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan keskeisenä kriteerinä on niin sanotun uuden tiedon käyttökelpoisuus. Metodien kautta otetaan kantaa kehittämistoiminnan intressiin: Kenen etua järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittäminen palvelee? Mikä on yhteistyön merkitys? Toisaalta myös tarkoituksena on perustella yhteistyötä nuoren ja lapsen näkökulmasta. Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan kysymykseen: Miten nuori tai lapsi voi hyötyä yhteistyöstä? Tarkoituksena on pyrkiä tekemään tavoitteet ja toimintatavat näkyviksi. Tällöin kehittämistoiminta on keskustelun avaus, jossa eri näkökulmia tarkastellaan mahdollisimman tasapuolisesti. (emt. 54- 55.)

Toisaalta, vaikka riippumattomuutta on pidetty klassisen tieteen tutkimuksen ihanteena, kehittämistoiminnan kohdalla kysymys riippumattomuudesta on monimutkaisempi (emt. 44). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on saada osapuolten tarpeet kohtaamaan ja jakaa tietoa osapuolten toimintaympäristöistä, yhteistyömuodoista ja resursseista. Toisena tavoitteena on perustella yhteistyötä yhteiskunnallisten kehitystarpeiden kautta, opetussuunnitelmien sekä oppilaiden näkökulmasta. Kolmantena on tarkoitus suunnitella toimintamalleja ja verkostoitumisen apuvälineitä tutkimusaineiston pohjalta.

Ratkaisukeskeinen ajattelu motivoi toimintaan, joten järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittämisen lähtökohtana on ollut visio siitä, mitä yhteistyöllä parhaimmillaan voitaisiin saada aikaan. Toisaalta realistista on ottaa huomioon myös ne resurssit, jotka voivat edistää vision toteuttamista. Resurssien puuttuessa tai neuvottelukulttuurin ollessa heikko ei visiota ole mahdollista saavuttaa. Tärkeää on saada resurssien ja vision välille dynaaminen vuoropuhelu, joka työntää ja vetää yhteistyöosapuolia kohti toimintaa. (emt. 57.)

Jürgen Habermas (1972) on jakanut tiedon intressit analyysissään muun muassa praktilliseen ja emansipatoriseen. Praktisen intressin päämääränä on siirtää ja ymmärtää maailman yhteisöllisiä perinteitä. Emansipatorisen tiedon intressi tuo ilmi, että tutkimuksen päämääränä on todellisuuden muuttaminen. Emansipatorinen

tiedon intressi on tunnistettavissa järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä tutkiessa, sillä siinä tietoisuus todellisuudessa vallitsevista ristiriidoista toimii muutoksen lähtökohtana. (emt. 44–45.)

Erityisesti kehittämistoiminnassa korostuu tietoisuuden lisäämisen intressi osapuolten yhteistyön onnistumiseksi. Tämän niin sanotun praktisen intressin tavoitteena on, että järjestöjen sekä oppilaitosten edustajat pyrkisivät tiedostamaan yksittäisten asioiden tai ongelmien yhteiskunnalliset kehykset, jotta he voisivat vaikuttaa paremmin niihin haasteisiin, joita lasten – ja nuorten hyvinvointiin liittyy.

2.2.3 Kehittämistoiminnan lähtökohdat

Oppimisen sillat (Kumpulainen, Krokfors, Lipponen, Tissari, Hilppö & Rajala 2010) teoksessa herätellään kysymyksiä siitä ”tukevatko opetussuunnitelmat koulun sivistystehtävää”? Perustuvatko koulun oppilailleen välittämät kansalaistaidot nyky-yhteiskunnan ja tulevaisuuden haasteisiin vai perinteisiin ja niiden vaalimiseen? Mahdollistaako opetussuunnitelma osallistavien oppimisprosessien suunnittelun? (emt. 79–80.) Näiden kysymysten pohjalta on perusteltua pohtia koulun kehityspaineita. Leevi Launonen ja Lea Pulkkinen ovat luetelleet kiteytetysti (2004, 28) neljä koulun kehitystarvetta, joita syntyy 1.) kasvuympäristön muutoksesta 2.) koulun yhteistyösuhteista 3.) elämäntavan muutoksista sekä 4.) syrjäytymisen ennalta ehkäisemisestä. He kehottavat tarkastelemaan kokonaisnäkömyksen hahmottamiseksi koulun tilannetta kaikista näistä näkökulmista.

Aaro Harju puolestaan painottaa hallituksen politiikkaohjelma -sarjan julkaisussa Aktiivisten kansalaisten Suomi: Keskustelun avaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta (11/2004), että aktiivisen kansalaiskunnan jäseniksi kasvattaminen tulisi aloittaa peruskoulusta ja sen tulisi ulottua muodollisen sekä ei-muodollisen koulujärjestelmän läpi. Millä tavalla koulu voisi vastata näihin kehityshaasteisiin?

Aikuisten antaman esimerkin kautta koulu yhteisö voi joko tukea tai heikentää nuoren kasvua ja tasapainoa. Koulu yhteisössä vallitsevat arvot ja toimintatavat vaikuttavat lasten ja nuorten maailmankuvan muodostumiseen sekä yhteistyön normien ja niiden mukaisten käyttäytymismallien hahmottumiseen. Tällöin koulun hyvä verkostoituminen omaan lähiympäristöönsä antaa oppilaille kuvan toimivasta ja hyvin rakentuneesta yhteiskunnasta. (Launonen & Pulkkinen 2004, 45.)

Lapset ja nuoret tarvitsevat yhteisöjä, joiden kautta he voivat kokea pystyvänsä vaikuttamaan ja osallistumaan. Koulusta opitut osallistumismallit säilyvät ja ovat pohjana kansalaisten osallistumiselle koulun päättymisen jälkeenkin. Syrjäytyminen, kansalaisten passiivisuus itseään ja ympäristöään koskevassa päätöksenteossa voidaan nähdä siirrettyjen passiivisuuteen ohjaavien tai siirtämättä jätettyjen osallistavien toimintamallien seurauksena. Omakohtaiset osallistumisen kokemukset ovat ratkaisevia myöhemmälle kehitykselle. (Laitinen & Nurmi 2007, 27-28.)

Edellä mainittujen kehitystehtävien ja kysymysten pohjalta tulisi pohtia miten koulun toimintakulttuuria voidaan kehittää niin, että se voisi rakentaa hyvin toimivat yhteistyökäytännöt kolmannen sektorin kanssa. Toisaalta voitaisiin selvittää myös, onko koulun mahdollista muodostua alueen toimintakeskukseksi, joka tarjoaisi mahdollisuuden verkottua lähiyhteisön ihmisiin ja toimia yhteistyössä heidän kanssaan. (Launonen & Pulkkinen 2004, 36.)

Nuorilla kynnys lähteä mukaan järjestötoimintaan voi olla korkea, sillä kouluissa ei välttämättä kannusteta ottamaan osaa järjestöjen toimintaan tai jaeta tietoa järjestöjen tehtävistä tai toimintamuodoista. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että opettajien pitäisi ottaa järjestöjen esittely täysin omalle vastuulle, vaan toteuttaa sitä mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä järjestöjen kanssa. Toisaalta yhteistyön sujumiseksi tarvitaan myös koulu yhteisön tukea.

Koulutyön tueksi voitaisiin koota moniammatillisia lähiverkostoja, joissa sekä nuoret että aikuiset oppisivat tuntemaan toisensa. Kurssisuunnitelmiin tulisi tehdä tilaa sellaisille kokemuksille, joissa nuoret ja opettajat pääsevät eri toimintaympäristöjen

avulla kohtaamaan elämän peruskysymyksiä. Opettajakoulutuksissa voitaisiin hyödyntää järjestötoimijoiden asiantuntijuutta.

Poliittiset linjaukset antavat myös perusteita järjestöjen ja oppilaitosten väliselle yhteistyölle. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2007) luetellaan tavoitteita muun muassa kansalaistaitojen ja osallisuuden edistämiseen, lasten ja nuorten harrastuksiin sekä lasten ja nuorten osallisuuteen liikunnan ja taiteen osa-alueilla. Ohjelmassa toimenpide-ehdotuksena esitetään myös valinnaista vapaaehtoistyömallia, joka voitaisiin integroida lukioihin ja toisen asteen oppilaitoksiin.

3 KÄSITTEISTÄ TOIMINTAAN

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ovat suomalaisen koulujärjestelmän valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa ja muissa koulutuspolitiikkaa ohjaavissa dokumenteissa sekä aiheeseen liittyvässä kirjallisuudessa. Olen pyrkinyt selittämään tutkimuksen kontekstiin ja teoreettisiin lähtökohtiin liittyviä käsitteitä tutkimuksen metodologisten perusvalintojen näkökulmasta. Keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa sosiaalinen pääoma, verkostoituminen, moniammatillinen yhteistyö ja aktiivinen kansalaisuus.

3.1 Verkostoitumalla sosiaalista pääomaa

Sosiaalista pääomaa syntyy ihmisten välisestä formaalista ja informallisesta kanssakäymisestä. Sosiaalisen pääoman määrittelyssä voidaan korostaa verkostoitumisen, arvojen ja normien sekä luottamuksen myönteistä merkitystä yhteisön toiminnan kannalta. (Ellonen 2008, 31–32.) Voidaan sanoa, että myös yksittäisellä ihmisellä on sosiaalisten verkostojensa ansiosta sosiaalista pääomaa.

Leevi Launonen ja Lea Pulkkinen nimittävät sosiaalisesti alkupääomaksi sellaista sosiaalista pääomaa, joka vallitsee lapsen ja hänen lähiympäristönsä välisissä suhteissa (2004, 68).

Sosiaalisen pääoman kartuttaminen voidaan hahmottaa elinikäisenä prosessina ja koulun tulisi kasvatustehtävänsä kautta tukea nuorten sosiaalista kehitystä (Järvinen 2007, 123). Yhdistyksillä puolestaan nähdään olevan verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä ylläpitävää toimintaa (Ellonen, 32-33). Näin ollen sosiaalisen pääoman kertymistä yhdistystoiminnan kautta voidaan pitää yhtenä järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön mahdollisuutena.

3.2 Verkostoitumalla moniammatillista yhteistyötä

Eri ammattialojen asiantuntijoiden yhteistyötä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi voidaan kutsua moniammatilliseksi yhteistyöksi. (Kumpulainen ym. 2010, 62.) Moniammatillisen yhteistyön ja yhteisöllisen toiminnan vahvuus on, että kouluhenkilökunta ja järjestötoimijat sekä muut paikalliset yhteisöt voivat hyödyntää toistensa materiaalisia ja henkisiä tietovarantoja. (Emt, 71; Salo 19.)

Moniammatillisen yhteistyön haasteisiin kuuluu erilaisen asiantuntijuuden arvostaminen ja yhdistäminen omaan työhön. Tässä tapauksessa voidaan verrata kouluhenkilökunnan ja järjestötoimijoiden ammatillisuutta. Yhteistyön lähtökohtina ovat yhteisen päämäärän asettaminen, erilaisen osaamisen arvostaminen, tasavertaisuus ja perustehtävien jakaminen. (Kumpulainen ym. 2010, 71.) Tämä vaatii verkostoitumista ja suunnittelutapaamisten järjestämistä yhteistyösapuolien kesken.

3.3 Miten aktiiviseksi kansalaiseksi kasvetaan?

Aktiivinen kansalaisuus -käsitteen määrittelyn lähtökohtana voidaan pitää sitä, että se sisältää toimintaa yhteiseksi hyväksi. Käytännössä aktiivinen kansalaisuus voi tarkoittaa esimerkiksi lähiökirjaston puolustamista, vapaaehtoistyön tekemistä ja monenlaisissa yhdistyksissä toimimista, mikä tarkoittaa vastuun ottamista yhteisistä asioista ja osallistumista niiden hoitamiseen. (Laitinen & Nurmi 2007, 11–12.)

Aktiivinen kansalaisuus määritellään myös lukio-opetuksen opetussuunnitelman (33/011/2003) yhdeksi aihekokonaisuudeksi, jonka tavoitteena on kasvattaa opiskelijoita osallistuviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Opetussuunnitelman mukaan tämä merkitsee osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen toimintaan sekä kulttuurielämään eri osallistumisen tasoilla, myös paikallisesti.

Matti Laitinen ja Kari E. Nurmi (2007,16–18) korostavat tekstissään, että aktiivista kansalaisuutta ei opita kirjoista lukemalla vaan ottamalla vastuuta asioiden hoidosta. Eurooppalaisessa ETGACE- tutkimuksessa (Laitinen & Nurmi 2007, 16–18) selvitettiin, miten aktiiviseksi kansalaiseksi kasvetaan osana elämäntulkua. Laitinen & Nurmi (2007, 22- 23) esittelevät ETGACE tutkimusta Belgiassa johtaneen Danny Wildermeersch:n didaktista kolmiomallia, jossa kuvataan aktiiviseksi kansalaiseksi tuloa. Siinä kuvataan muun muassa sitä, että aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista edellyttää yhteys toisiin ihmisiin, sosiaalisiin liikkeisiin ja organisaatioihin.

Laajemmassa merkityksessä yhteyksien luominen voidaan ymmärtää sosiaalisten verkostojen ja identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Lapset ja nuoret voisivat oppia kansalaisuuteen kuuluvia taitoja yhdistystoiminnan kautta. Toisaalta olisi tärkeää myös kiinnittää huomiota opettajan koulutuksessa siihen, että opettajat olisivat valmiita ja motivoituneita opettamaan niitä taitoja, joita aktiivinen kansalaisuus aihekokonaisuus opetussuunnitelmassa tuo esille.

Ohessa oleva kaavio eduskunnan työryhmän esityksestä perusopetuksen 2020 yleisistä valtakunnallisista tavoitteista voi auttaa niin sanottujen kansalaisten taitojen hahmottamista.

KANSALAISEN TAI DOT	
Ajattelun taidot	<ul style="list-style-type: none"> • ongelmanratkaisu, päättely, argumentointi ja johtopäätösten teko • kriittinen, analyyttinen ja systeminen ajattelu • luova ja innovatiivinen ajattelu
Työskentelyn ja vuorovaikutuksen taidot	<ul style="list-style-type: none"> • tiedon hankinnan, käsittelyn ja käytön taidot • kommunikointi-, yhteistyö- ja neuvottelutaidot • itsenäisen ja pitkäjänteisen työn tekemisen taidot • ajanhallinta ja joustavuus • yrittäjyys ja muutososaaminen • tieto- ja viestintätekniikan ja muun teknologian käyttötaito • opiskelun taidot
Käden ja ilmaisun taidot	<ul style="list-style-type: none"> • kehon koordinaatio • monipuolisen ilmaisun ja esiintymisen taidot ja rohkeus • suunnittelun ja tuottamisen taidot • kekseliäisyys, kokeellisuus ja mielikuvituksen käyttö
Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	<ul style="list-style-type: none"> • yhteisön ja yhteiskunnan hahmottaminen • aloitteellisuus ja johtamisen taidot • kyky toimia rakentavasti • erilaisuuden ja erilaisten näkökulmien hyväksyminen • mediataidot • tulevaisuuden ajattelemisen ja rakentamisen taidot
Itsetuntemuksen ja vastuullisuuden taidot	<ul style="list-style-type: none"> • itsetuntemus ja reflektointi • terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen • eettisyys, vastuullisuus ja toiminta yhteisön jäsenenä • hyvä käytös ja empatia

Kaavio 1. Perusopetuksen 2020 yleiset valtakunnalliset tavoitteet, Opetus – ja kulttuuriministeriö

4 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittäminen on ajankohtainen ja koulujärjestelmän kehittämisen kannalta merkittävä aihe. (Järvinen 2007, 121.) Koska onnistuneella yhteistyön kehittämisellä voisi olla vaikutuksia laajemmaltakin, tutkimuksen teko tuntuu merkitykselliseltä yhteiskunnallisen muutoksen näkökulmasta.

Tutkimuksen toimintaympäristön ja yhteiskunnallisen todellisuuden kompleksisuus on tunnistettavissa. Tässä yhteydessä tämä tarkoittaa sitä, että järjestöt ja oppilaitokset toimivat yhteiskunnan jatkuvasti muuttuvassa ja vaikeasti hahmottuvassa sosiaalisessa todellisuudessa. Yhdistykset ja oppilaitokset ovat kohderyhmänä sellaisia, ettei niiden toimintaa voi välttämättä ymmärtää pelkästään virallisia tavoitteita, periaatteita ja organisaatiokaavioita tarkastelemalla, vaan olennaista on ymmärtää myös järjestötoimijoiden ja opetushenkilökunnan tapaa hahmottaa työtä, sen tavoitteita ja sitä ohjaavia periaatteita. (Toikko & Rantanen 2009, 54 - 55.) Erityisesti opetussuunnitelman tavoitteiden käytännön toteutus tuntuu olevan opettajakohtaista sekä koulun toimintakulttuurista riippuvaista (Arola 2007, 60.)

Lähtökohtana opinnäytetyön kohderyhmää valitessa on ollut, että jokaisella tutkimukseen osallistuvalla on myös mahdollisuus osallistua ja kehittää yhteistyötä. (Toikko & Rantanen 2009, 58.) Tukena suunnittelussa on ollut Hämeenlinnan settlementti- yhdistyksen kautta visiointiryhmä, joka muodostuu muutamasta järjestön edustajasta, jotka ovat motivoituneita kehittämään yhdistyksensä yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Järjestöjen ja oppilaitosten edustajien lisäksi kaupungin ja kaupungin organisaatioiden mukana olo on ollut tärkeää ja myös sitä kautta aihe on osoittautunut ajankohtaiseksi Hämeenlinnan alueella.

4.1 Hämeenlinnan settlementti ry opinnäytetyön tilaajana

Järjestöiden välinen yhteistyö ja verkostoituminen luovat hyvän perustan myös oppilaitosyhteistyön onnistumiselle. Hämeenlinnan settlementti ry on kehittänyt ja edistänyt yhdistysten välistä yhteistyötä sekä lisännyt tietoa järjestökentällä tehtävästä työstä. Toisaalta yhdistys on myös kehittänyt järjestöjen ja kunnallisten toimijoiden välisiä toisiaan täydentäviä yhteistyöverkostoja sekä vahvistanut järjestötyön sekä kansalaistoiminnan asemaa ja vaikuttavuutta erilaisten tapaamisten, seminaarien, tapahtumien ja projektien kautta.

Hämeenlinnan setlementtilyhdistyksen tarkoituksena on ollut välittää oppilaitoksiin järjestöjen arjen asiantuntijuutta ja kertoa järjestötoiminnan eri mahdollisuuksista opiskelijoille sekä tuleville alan ammattilaisille. Yhdistys on koordinoanut muun muassa järjestötyön teemapäiviä, joissa mukana on ollut sekä paikallisia että valtakunnallisia sosiaali- ja terveysalan järjestöjä esittelemässä omaa toimintaansa opiskelijoille. (Laurikainen 2009, 40–41.)

5 KUVAAUS TYÖN TOTEUTUKSESTA

5.1 Aineiston keruu

Aineistonkeruumuotoina toimivat puolistrukturoitu kyselytutkimus sekä yhteistyötapaamiset. Näiden lisäksi tapasimme kahteen otteeseen Hämeenlinnan setlementtilyhdistyksen kokoaman visiointiryhmän kanssa. Kyselytutkimuksen tekeminen palveli opinnäytetyön tutkimuksellisia tavoitteita kartoittaen järjestöjen ja oppilaitosten nykytilannetta yhteistyön näkökulmasta. Aiheena järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyö on tuore, joten vastaavanlaista tutkimusta ei ollut Hämeenlinnan seudulla tehty. Kyselytutkimusaineisto näin ollen oli pohjana yhteistyötapaamisille sekä yhteistyön kehittämis ehdotuksille. Yhteistyötapaamisten oli tarkoitus koota järjestöjen toimijoita sekä oppilaitosten henkilökuntaa yhteen ja jakaa tietoa yhteistyöhön liittyvistä teemoista.

Kyselytutkimus teetettiin Hämeenlinnan seudulla toimiville järjestöille, lukioille ja toisen asteen oppilaitoksille. Tavoitteena oli hahmottaa mahdollisimman laajasti Hämeenlinnan järjestökenttää, siksi tutkimuksen kohderyhmänä oli yhdistyksiä monipuolisesti eri yhdistysluokista (Peltosalmi & Siisiäinen 2001, 7-10). Lähtöoletuksena oli, että järjestöt olisivat valmiita yhteistyöhön.

Oppilaitoksia sen sijaan rajattiin enemmän. Tutkimuksessa korostui aktiivisen kansalaisuuden näkökulma, siksi oppilaitoksista lukiot ja toisen asteen oppilaitokset rajautuivat kyselytutkimusten ja tapaamisten kohderyhmäksi. Valinta osoittautui myös tutkimustulosten kannalta sopivaksi, sillä järjestöt olivat tehneet enemmän yhteistyötä korkeakoulujen ja peruskoulujen kanssa. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa valittujen järjestöjen, toisen asteen ammattioppilaitosten sekä lukioiden koulu yhteistyökokemuksia, uusia ideoita sekä koulu yhteistyön mahdollistavia resursseja.

5.2 Kyselylomakkeen suunnittelu ja toteutus

Järjestöille ja oppilaitoksille tehtiin molemmille oma kysely Webropol -ohjelman avulla, mutta kuitenkin perusrunko niissä oli sama. Kyselylomakkeissa oli sekä strukturoituja – että avoimia kysymyksiä. Valintakysymyksien oli tarkoitus helpottaa yhteistyön määrittelyä, jos se olisi ollut vastaajille epäselvää. Kyselyiden loppuosassa avoimet kysymykset sekä väitteet kytkettiin teoreettiseen tietoperustaan.

Saatekirjeiden merkitys erityisesti oppilaitosten kohdalla oli suuri, sillä niin sanottu vastausväsymys oli ennakoitavissa (Vehkalahti 2008, 48). Visiointiryhmän tapaamiset ennen kyselytutkimuksen toteuttamista selkeyttivät kyselytutkimuksen toivottua runkoa ja tavoitteita. Kyselylomake annettiin täytettäväksi tapaamisessa neljälle osallistujalle. Visiointiryhmän palaute kyselyn testaamisen yhteydessä oli tärkeää ja vei kyselyn kehittelyä eteenpäin.

Molemmissa kyselyissä on kolme aihealuetta. Ensimmäisessä kartoitettiin koulu – ja järjestö yhteistyökokemuksia pyytämällä valitsemaan minkä eri koulujen tai yhdistysten kanssa yhteistyötä on tehty, kuvailemaan yhteistyötä sekä kertoa kuinka usein yhteistyötä on ollut. Toisessa osiossa selvitettiin kiinnostus yhteistyön eri toimintamuotoihin ja yhteistyötahoihin sekä kolmannessa kysyttiin resursseista ja motivaatiotekijöistä yhteistyön tekemisen taustalla. Kyselytutkimuksen vastausten pohjalta järjestettiin Hämeenlinnan settlementtiyhdistyksen tukemana ideointi – ja

keskustelutilaisuus sekä tarkoituksena oli käyttää aineistoa myöhemmin yhteistyön kehittämisen apuna. Vastauksia tuli kuudesta (6) eri yhdistysluokkaryhmästä (Peltosalmi & Siisiäinen 2001, 7-10).

5.3 Visiointiryhmän tapaamiset

Visiointiryhmän ensimmäisessä tapaamisessa kävimme läpi, millaista yhteistyötä osallistujien edustamat järjestöt olivat tehneet oppilaitosten kanssa Hämeenlinnan seudulla. Kokemukset jaettiin vastausten perusteella neljään ryhmään: vierailut, ideointitapaamiset, tapahtumat ja materiaalit. Visiointiryhmällä oli paljon käytännönläheisiä toimintaehdotuksia.

5.4 "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" - yhteistyötapaamisen järjestäminen

Kyselytutkimuksen yhteydessä mainittiin, että tutkimuksen pohjalta on tarkoitus järjestää yhteistyötapaaminen. Tilaisuuden suunnitteluun kuului tavoitteiden asettaminen, käytännön järjestelyt paikan valinnan ja tarjoilun suhteen sekä puhujien kutsuminen sekä kohderyhmälle tiedottaminen. Käytännönjärjestelyt sujuivat ongelmitta ja kuluja ei tullut paikan vuokrauksesta, vaan ARX Lasten – ja nuorten kulttuurikeskus tarjosi tilat käyttöömmme.

Tilaisuuden tavoitteena oli kasvattaa ymmärrystä asiantuntijapuheenvuorojen ja keskustelun kautta koulujen arjesta, opetussuunnitelman käytännön toteutuksesta sekä antaa välineitä järjestöille koulu-yhteistyöhön. Toisaalta tarkoituksena oli pohtia miten järjestöjen materiaalit ja toiminta olisivat parhaiten koulujen hyödynnettävissä. Yhteistyötapaamisen puheenvuorojen ja keskustelujen oli myös tarkoitus toimia oppinäytetyön aineistona. Yhdessä järjestökoordinaattori Heli Laurikaisen kanssa suunnittelimme tilaisuuden tavoitteita ja puheenvuoroja. Tavoitteena oli kutsua

puhujaksi sekä yhdistyspuolen että oppilaitoksen edustaja. Kaupungin näkökulman kuulemista pidimme myös tärkeänä. Toisaalta halusimme myös antaa osallistujille hyödyllistä tietoa yhteistyökokemuksista projektiesimerkkien kautta.

Puhujiksi kutsuttiin Hämeenlinnan kaupungin kehittämissyksikön johtaja Kirsti Mäensivu, joka kommentoi kyselytutkimusraporttia kaupungin näkökulmasta. Toisena puhujana oli Koulutuskeskus Tavastian rehtori Heini Kujala, joka avasi toisen asteen oppilaitoksen näkökulmia järjestyhteistyöhön. Kolmantena puhujana oli ARX lasten – ja nuorten kulttuurikeskuksen edustajana Antti Knuutila, joka kertoi Into-koulutaidekasvatushankkeesta ja kokemuksistaan yhteistyöstä koulujen kanssa. Lopuksi tilaisuudesta syntyneet ajatukset koottiin fasilitoidun keskustelun (Summa & Tuominen 2009, 57) muodossa.

Osallistujia tilaisuudessa oli toistakymmentä, mutta heitä olisi toivottu enemmän, sillä sisällöt olisivat olleet järjestö – ja kouluyhteistyöstä tietoa tarvitseville hyvää alustusta. Tavoitteiden näkökulmasta tilaisuus olisi voinut toimia paremmin keskustelu – ja verkostoitumispaikkana, mikäli osallistujia olisi ollut enemmän. Kouluyhteistyötä tehneille tilaisuus ei antanut niin paljon uutta tietoa, kuin olisi toivottu. Toisaalta oli tärkeää, että kaupungin edustaja kommentoi kyselytutkimuksen tuloksia ja että saimme kuulla toisen asteen oppilaitoksen rehtorin ja kaupungin kulttuurikeskuksen työntekijän näkökulmia aiheeseen. Yhteistyötapaamisen merkitys erityisesti opinnäytetyön aineiston keräämisen suhteen ja tutkimustulosten analysoinnin näkökulmasta palveli tarkoitustaan hyvin.

5.5 Aineiston analyysi

Kyselyaineistosta koottiin opinnäytetyön tilaajalle raportti, jossa vastaukset käsitellään neljän eri aihealueen alla, jotka ovat samoja molemmille kohderyhmille: ”aiemmat kokemukset yhteistyöstä”, ”yhteistyön ideat ja mahdollisuudet” ja ”resurssit yhteistyön toteuttamiseen”. Näiden lisäksi neljäs aihealue käsittelee motivaatiotekijöitä ja perusteita yhteistyölle opetussuunnitelmien näkökulmasta.

Jälkimmäinen koskee ainoastaan oppilaitoksille tehtyä kyselyä.

Kyselytutkimusaineiston analyysissä käytettiin pääasiassa tilastollista analyysitapaa, mutta neljättä aihealuetta analysoitiin laadullisesti teemoittelemalla. Tutkimuksen erityispiirteenä on kahden eri kohderyhmälle tehdyn kyselyn vertailu tutkimuskysymysten näkökulmasta.

Suurin osa järjestöille suunnatun kyselyn vastauksista tuli sosiaali – ja terveystieteiden yhdistyksiltä. Tämän lisäksi vastauksia tuli vapaa-ajan yhdistyksistä, kulttuurialan yhdistyksistä (sisällyttäen luonnonsuojeluun liittyvät yhdistykset ja kyläyhdistyksen), ammattiin – ja elinkeinon liittyvistä yhdistyksistä, kansainväliseen toimintaan liittyvistä yhdistyksistä sekä muista yhdistysluokitukseen sopimattomista yhdistyksistä. (Peltosalmi & Siisiäinen 2001, 7-10.) Oppilaitosten kohdalla vastauksia tuli eniten lukioista.

Kyselyn kohderymänä oli 64 yhdistystä tai paikallisosastoa, 4 lukiota sekä 2 ammattioppilaitosta, joiden toimijat ja edustajat saivat vastata kyselyyn työtehtävistä riippumatta. Kyselyyn vastasi 28 Hämeenlinnan seudulla toimivaa järjestöä sekä 17 toisen asteen oppilaitosten ja lukioiden edustajaa. Vastausprosenttia on vaikeaa määrittellä, sillä työntekijämäärät eroavat yhdistyksistä ja oppilaitoksista riippuen. Toisaalta vastauksia tuli kattavasti eri alojen yhdistyksistä ja eri oppilaitoksista, joten kyselyaineiston koko on ollut riittävä tutkimuskysymysten ja opinnäytetyön tavoitteiden näkökulmasta.

Aineiston luotettavuutta ja tutkimuksen toistettavuutta arvioidessa tulee huomioida, että vastaajan toimenkuva yhdistyksessä tai oppilaitoksessa on todennäköisesti vaikuttanut vastauksiin. Kyselyssä ei kuitenkaan selvitetty vastaajien työtehtäviä vaan ainoastaan kysyttiin vastaajien edustamaa yhdistystä tai oppilaitosta, vaikka vastaajien tarkempi taustojen selvittäminen olisi helpottanut analysointia.

Näin ollen on tärkeää ottaa huomioon, että kyselyyn vastanneiden käsitykset yhteistyöstä ja siihen liittyvistä tekijöistä ovat voineet olla vaihtelevia toimenkuvasta

riippuen. Myös vastaajien henkilökohtaiset intressit ovat voineet vaikuttaa vastauksiin. Toisaalta tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta oleellista oli nostaa esille yhteistyömuotojen moninaisuus, resurssitarpeet sekä motivaatiotekijät. Tarpeet yhteistyön toteuttamisen taustalla ovat kuitenkin pääasiassa samoja oppilaitoksesta tai yhdistyksistä riippumatta.

5.6 Verkkosivun suunnittelu ja toteutus

On tärkeää koota yhteen järjestötoimijoiden ja opetushenkilökunnan yhteystietoja ja listata yhteistyökumppaneita verkostoitumisen helpottamiseksi. Näin myös järjestökenttä hahmottuu kokonaisuudessaan selkeämmin. Ideana on ollut luoda Hämeenlinnan setlementtiyhdistyksen verkkosivujen yhteyteen järjestö – ja kouluyhteistyösivut (Hämeenlinnan setlementti ry 2011), joiden avulla voidaan jakaa tietoa ja auttaa yhteistyösapuolia hahmottamaan paremmin järjestökenttää sekä järjestöyhteistyön mahdollisuuksia Hämeenlinnassa.

Tutkimuksessa ilmeni, että tietoa molempien yhteistyötahojen toimintaympäristöistä tarvittaisiin enemmän toiminnan ja verkostoitumisen apuna. Sen vuoksi tarkoituksena on ollut koota toimintaehdotuksia ja tietoa opetussuunnitelmista ja kurssikuvauksista sivuille.

Verkkosivun toteutusta alusti tiedottaminen kohderyhmän yhdistyksille verkkosivuideasta sekä kysely siitä, että haluaako yhdistys yhteystietonsa sivuille nimeämällä kouluyhteistyöhön yhteyshenkilön. Lopulliseen versioon kuitenkin päädyttiin vain listaamaan kaikki ne yhdistykset, joilla on oma kotisivu ja sitä kautta kiinnostuneiden on mahdollista ottaa yhdistykseen yhteyttä. Verkkosivuilla on lyhyesti tietoa siitä, mitä yhteistyö voi olla. Tämän lisäksi opinnäytetyön tuotoksina valmistuneet yhteistyömallit ovat myös sivulla nähtävillä.

6 YHTEISTYÖN MAHDOLLISUUDET SUHTEESSA RESURSSeihin

6.1 Monimuotoista yhteistyötä

Kyselytutkimuksien ja yhteistyötapaamisten kautta selvisi, että yhteistyömuotoja on monia, kuten muun muassa koulu – ja järjestövierailut, tilojen vuokraus tai lainaus, tapahtumat, kurssi – ja työpajatoiminta, harrastustoiminta, yhteiset projektit, materiaalien tarjoaminen sekä koulutukset. Näiden lisäksi mainittiin myös opintoihin liittyvät harjoittelut, päättötyöt, tutkimushankkeet, vanhempien vertaistuki, tukioppilastoiminta sekä erityisoppilaiden tukeminen. Toteutustavat voivat vaihdella toimijoista riippuen.

Visiointiryhmä -tapaamisissa ehdotettiin monenlaisia toimintamalleja koulu-yhteistyön käynnistämiseksi. Näitä olivat muun muassa koulutusilta opettajille, tukioppilaille ja opinto-ohjaajille sekä järjestöjen esittelyt lukiolaisille tai yläasteikäisille. Toisaalta oltiin valmiita myös toivottamaan oppilaitokset tervetulleeksi tutustumiskäynneille järjestöjen tapahtumiin sekä pohtimaan tunti-yhteistyön mahdollisuuksia eri oppiaineissa.

Ehdotusten joukossa olivat myös vapaaehtoistyön tempaukset, projektit luokan tai koulun kanssa sekä kummiluokkatoiminta. Osallistujat kannattivat myös kohtaamisten lisäämistä eri sukupolvien ja erityisryhmien välillä esimerkiksi yhteistoiminnan käynnistämällä hoitokotien ja vanhainkotien kanssa sellaisilla keinoilla, jotka motivoivat ja innostavat nuoria mukaan. Visiointiryhmässä toivottiin enemmän yhdessä tekemistä sekä kouluihin enemmän kokemuksia arjesta ja kaikenlaisista ihmisistä.

Järjestöt voisivat osaltaan tukea nuorten työllistymistä, toimia työnantajina sekä auttaa edunvalvontaa koskevissa asioissa. Lastensuojelu – ja nuorisotyön yhdistykset voisivat tukea nuorten kasvua. Oppimista voisivat puolestaan tukea sosiaali – ja terveysalan järjestöt. Oppilaitoksen aluekehittämisen ja

työelämänkehittämis- ja palvelutehtävän kautta järjestöyhteistyötä voitaisiin tehdä erilaisten hankkeiden, henkilöstökoulutusten ja henkilöstövaihtojen kautta. (Kujala, 2010.)

Yhteistyötä oli tehty vastaajasta riippuen kerran vuodessa, kuukausittain, viikoittain, satunnaisesti ja pyydettyäessä. Kuitenkin, vaikka yhteistyötä oli jo tehty kyselyyn vastanneissa järjestöissä ja oppilaitoksissa, niin aika-, henkilö – ja rahalliset resurssit saatetaan kokea riittämättömäksi. Resurssitekijöinä ilmeni muun muassa järjestötoimijoiden-, rehtorin- ja opettajien aktiivisuus, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, ulkopuolinen koordinointi ja rahoitus.

6.1.1 Vertailevaa tutkimusta

Kahden kyselytutkimusaineiston tuloksia voidaan vertailla prosentiosuuksien perusteella ja näin tulokset ovat vertailukelpoisia. Kyselyssä oli puolistrukturoituja kysymyksiä, joissa oli vastausvaihtoehtoja. Prosenttiluvut ilmaisevat kuinka suuri osa kyselyn vastaajista oli vastannut esitettyihin vastausvaihtoehtoihin.

Yhteistyötä on tehty monipuolisesti sekä järjestöissä että oppilaitoksissa. Tämän lisäksi kiinnostusta olisi edelleen monipuolisesti eri toimintamuotoihin. Järjestökyselyn vastauksien mukaan lähes kaikista yhteistyömuodoista oltaisiin kiinnostuneita enemmän kuin mitä niistä oli ollut kokemusta. Järjestöpuolella ainoastaan 7,4 % ei ollut tehnyt yhteistyötä ja 3,6 % ei ollut kiinnostunut tekemään yhteistyötä. Oppilaitoskyselyn kohdalla vastaavat luvut ovat 7,1 % ja 3,6 %.

Kyselyyn vastanneet yhdistykset ovat tehneet yhteistyötä eniten korkeakouluasteen kanssa (67,9%) sekä ylä -ja alakoulujen kanssa (57,1%). Näiden lisäksi yhteistyötä oli ollut jonkun verran myös toisen asteen oppilaitosten, lukioiden ja kansanopiston kanssa. Näiden lisäksi mainittiin muun muassa erityisoppilaitokset ja koulupsykologit.

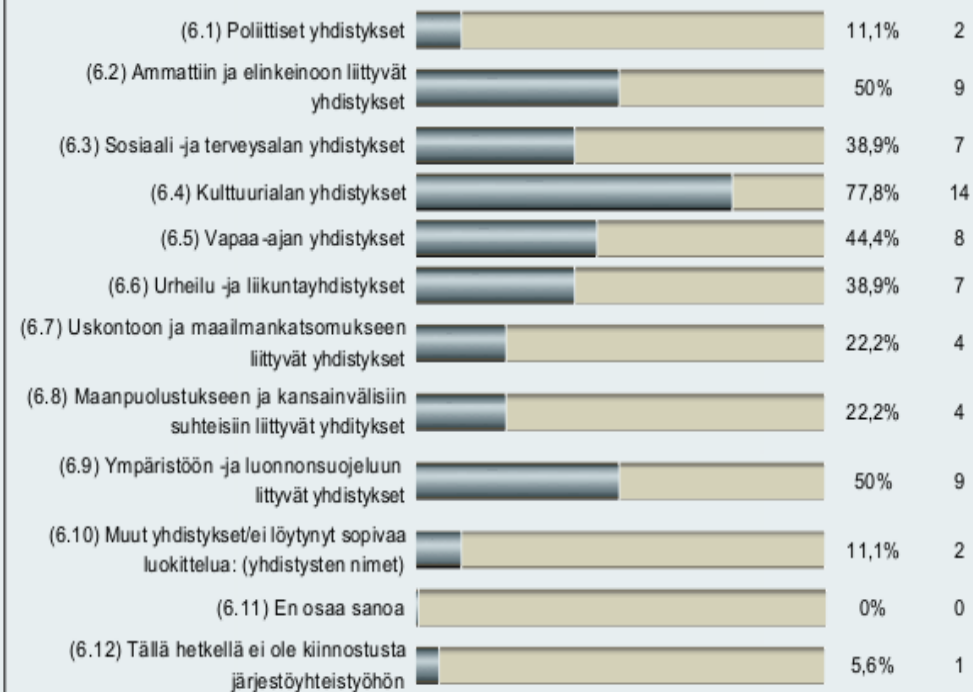
Kyselyssä kartoitettiin koulujen ja oppilaitosten yhteistyötä yleensäkin, mutta painopisteenä oli kuitenkin kartoittaa mahdollisuuksia lisätä yhteistyötä lukioiden ja toisen asteen oppilaitosten kanssa, siksi yhtenä kysymyksenä oli ”Olisiko sinulla järjestön toimijana kiinnostusta koulu-yhteistyöhön toisen asteen ammattioppilaitosten tai lukioiden kanssa?”. Hieman enemmän kiinnostusta oli toisen asteen oppilaitoksiin (70,4 %), kun taas lukioihin oli kiinnostusta hieman yli puolella vastaajista (51,9 %). Vastaajat kertoivat olevansa kiinnostuneita myös ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Hieman yli viidennes (22,2 %) vastaajista ilmoitti, etteivät ole kiinnostuneita yhteistyöstä tällä hetkellä. Syynä tähän oli vastattu muun muassa resurssipula.

Puolestaan oppilaitoksissa oli tehty yhteistyötä eniten ammattiin – ja elinkeinon liittyvien yhdistysten kanssa. Heti seuraavina tulivat sosiaali- ja terveysalan yhdistykset, kulttuurialan yhdistykset, vapaa – ajan yhdistykset, urheilu – ja liikunta-alan yhdistykset sekä ympäristöön ja luonnonsuojeluun liittyvät yhdistykset (55,6 %). Yhteistyötä oli tehty jonkun verran uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvien yhdistysten (38,9 %) sekä maanpuolustukseen ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvien yhdistysten (27,8 %) kanssa. (Kuvio 1.)

Listauksen ulkopuolelle jääneistä yhdistyksistä mainittiin kaupunginosayhdistys, jonka kanssa oli yksi oppilaitos tehnyt yhteistyötä. Noin seitsemäntoista prosenttia (16,7 %) vastaajista ei osannut sanoa minkä yhdistysten kanssa heidän edustamansa oppilaitos oli tehnyt yhteistyötä. Ilmeni, että oppilaitosten edustajilla olisi kiinnostusta tehdä yhteistyöstä eniten kulttuurialan yhdistysten kanssa (77,8 %).

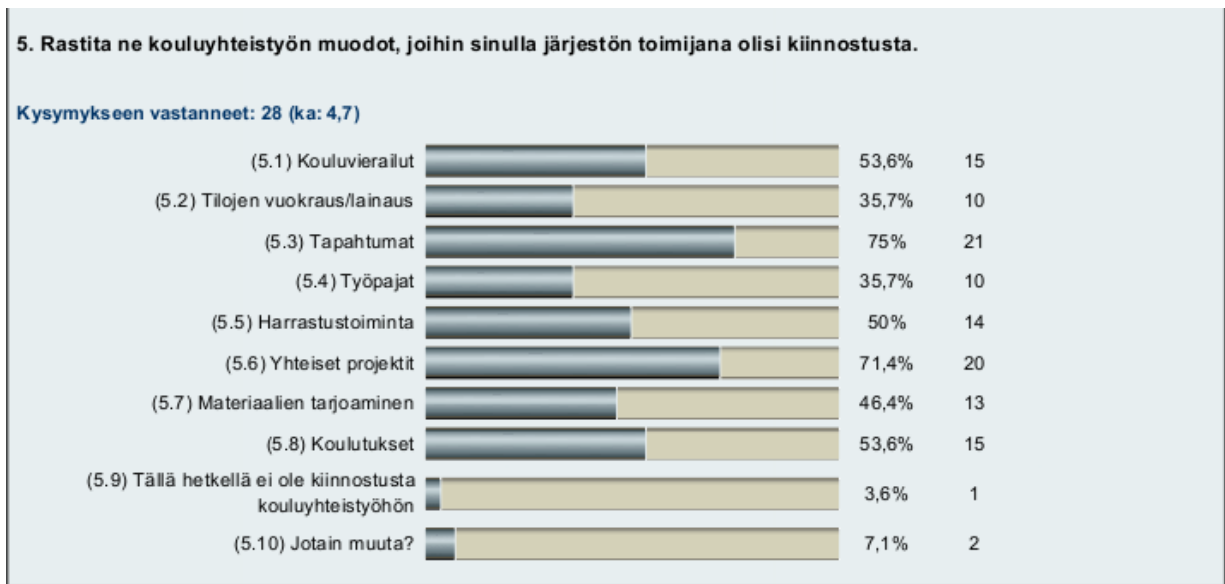
6. Rastita seuraavista yhdistyksistä ne, joiden kanssa sinulla työtehtäväsi näkökulmasta olisi kiinnostusta yhteistyöhön.

Kysymykseen vastanneet: 18 (ka: 5,3)

Kuvio 1. Oppilaitoksille suunnatun kyselyn vastauksia: ideat ja mahdollisuudet.

Järjestöille suunnatun kyselyn vastauksissa erityisesti työpajatoiminnasta, harrastustoiminnasta ja yhteisistä projekteista oltaisiin kiinnostuneita lähes puolta enemmän kuin mitä niistä oli ollut kokemusta. Puolestaan oppilaitoskyselyn vastauksissa ilmeni kiinnostus erityisesti työpajatoimintaa (61,1 %), harrastustoimintaa (44,4 %), yhteisiä projekteja (50 %) sekä koulutuksia (61,1 %) kohtaan. Näin ollen järjestöjen ja oppilaitosten tarpeet kohtaavat hyvin. (Kuvio 2.)

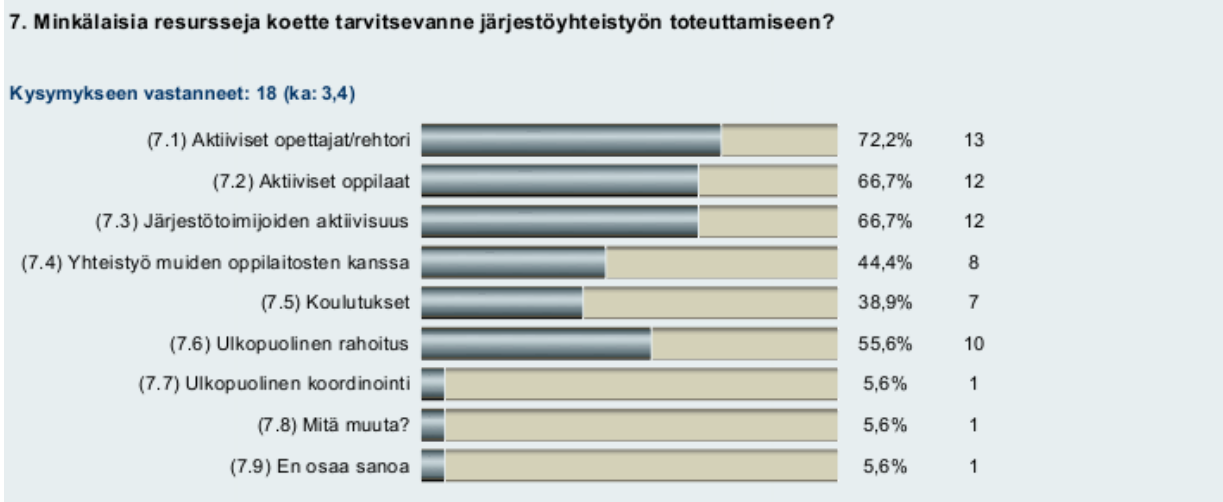

Kuvio 2. Järjestöille suunnatun kyselyn vastauksia: ideat ja mahdollisuudet.

Viimeisen kohdan tarkoituksena oli realisoida järjestöjen resurssit koulu yhteistyöhön. Resurssien kärkipäässä nähtiin aktiiviset opettajat tai rehtori sekä omien järjestötoimijoiden aktiivisuus. Ulkopuolista rahoitusta koki tarvitsevansa 55,6 prosenttia järjestötoimijoista. Aktiivisia oppilaita pidettiin myös resurssina.

Yhteistyötä muiden järjestöjen kanssa piti resurssina 29,6 prosenttia. Järjestön ulkopuolinen koordinointi koettiin resurssiksi 18,5 prosentin kohdalla. Muina vaihtoehtoina mainittiin yhteistyö opetus – ja kulttuuriministeriön tai opetushallituksen kanssa. Järjestöjen sisäisen koordinaation ja uudenlaisien toimintatapojen mainittiin myös liittyvän resurssisiin.

Resurssista eniten oppilaitosten kohdalla koettiin tarvittavan opettajien ja rehtorien aktiivisuutta (72,2 %) sekä aktiivisia oppilaita ja järjestötoimijoita (66,7 %). Ulkopuolinen rahoitus keräsi 55,6 % vastaajien äänistä. Yhteistyötä muiden oppilaitosten kanssa piti 44,4 prosenttia resurssina. Lähes neljäkymmentä prosenttia (38,9 %) vastaajista koki pitävän koulutuksia resurssina järjestö yhteistyön toteuttamisessa. Ulkopuolista koordinaatiota kaipasi 5,6 % vastaajista. ”Mitä muuta” -kohdassa resurssieja lisäävänä tekijänä vastattiin opettajien nykyisen työmäärän vähentäminen. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Oppilaitoksille suunnatun kyselyn vastauksia: Tarvittavat resurssit yhteistyön toteuttamiseen.

Näin ollen molempien osapuolien resurssien tarve toimijoiden, opetushenkilökunnan ja oppilaiden aktiivisuuteen liittyen sekä ulkopuolisen rahoituksen (55,6 %) kohdalla on melko samanlainen. Järjestöjen ja oppilaitosten vastaukset yllättivät yhteneväisyydellään.

6.2 Toimintakulttuurien erityisyys

6.2.1 Oppilaitosten toimintakulttuuri – ja ympäristöt

Järjestöyhteistyö saatetaan kokea kouluissa ylimääräisenä lisänä, sillä kurssien käytännön toteutus voi olla keskittynyt teoriaosuuksiin eivätkä välttämättä koulujen paikalliset opetussuunnitelmat tue erilaisia toimintaympäristöjä tai toimintamalleja. Kuitenkin järjestöyhteistyö voi parhaimmillaan tukea opetussuunnitelmaa ja kurssien tavoitteiden toteutumista. Järjestöyhteistyö antaisi mahdollisuuksia erilaisille oppimisympäristöille – ja tavoille. Tiedon jakaminen osapuolten toimintakulttuureista ja ympäristöistä auttaa yhteistyön suunnittelussa.

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä ja siihen kuuluvat kaikki viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Lukiossa tavoitteena on opetussuunnitelmaan pohjautuen toimintakulttuuri, joka korostaa koko yhteisön jäsenten vastuuta, on avoin yhteistyölle ja vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa. (33/011/2003.)

Täysin samaa mieltä oppilaitoksille suunnatun kyselyn vastaajista oli 25,6 % (ka seuraavien väittäminen kanssa: Moniammatillisen yhteistyön käytäntöjä on tarpeellista kehittää järjestöjen ja koulujen välille, järjestöyhteistyö voi edistää nuorten kiinnittymistä kotikuntaansa, yhdistykset voivat toimia yhteistyön kautta opiskelijoiden ja kouluyhteisön potentiaalisena voimavarana, järjestöyhteistyö tukee aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista sekä yhteistyötä järjestöjen kanssa voitaisiin lisätä oppilaitoksessamme. Osittain samaa mieltä edeltävien väittämien kanssa oli 52,2 %, ei samaa eikä eri mieltä 17,8 %, osittain eri mieltä oli 4,4 %. Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä väittämien kanssa.

Vaikka koettiin, että järjestöyhteistyön saatavat suuret hyödyt ymmärretään ja kiinnostusta olisi kovasti, niin opettajien aika on jo nyt erittäin tiukalla, joten järjestöyhteistyöhön aikaa ei tunnu olevan. Eräässä oppilaitoksille suunnatun kyselyn vastauksessa kiteytettiin: ”Eri oppiaineissa koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa tehty yhteistyö on opetussuunnitelman mukaista toimintaa, kun se tapahtuu koulun hyväksymällä tavalla ja yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaisesti.”

Vuosina 2004 -2005 toteutetun Mukava -hankkeen aikana tunnistettiin ”hajaantunut ammatillisuus” haasteeksi yhteistyön toteuttamisessa. Opettaja on usein oman aineensa asiantuntija, mutta häneltä puuttuu laajempi kokonaisnäkemys nuoren kehityksen tukemisesta ja koulun kasvatustehtävästä. (Järvinen 2007, 123.)

Perusopetuksen ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien yleisiksi tavoitteiksi on lueteltu kuinka opetuksen tulee tukea kokonaisvaltaisesti ihmiseksi ja kansalaiseksi kasvamista antaen mahdollisuuksia sekä valmiuksia täysipainoiseen elämään kaikilla sen osa-alueilla. Yleiset tavoitteet jakautuvat vielä yhteiskunnallisesti merkittävien kasvatus- ja koulutushaasteiden aihekokonaisuuksiksi. Ne ovat oppiainerajat ylittäviä, mutta se tekeekin niiden toteutuksesta haastavaa. (Opetushallitus 2003, 2004.)

Kyselytutkimuksen vastauksissa aihekokonaisuuksista nähtiin löytyvän perusteluja järjestöjen ja koulujen yhteistyölle. Oppilaitoksien edustajat olivat pohtineet kysymystä: ”Miten opetussuunnitelman näkökulmasta järjestöyhteistyötä voitaisiin perustella?” Vastauksissa huomioitiin, että järjestöyhteistyö kasvattaa oppilasta aktiiviseksi kansalaiseksi sekä lisää verkostoitumista ja kansalaisosaamista.

”Koulu ei ole umpio, vaan sen on toimittava ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Vanha sanonta ”emme opi koulua vaan elämää varten” pitää paikkansa yhä enemmän”, perusteltiin eräässä kyselyvastauksessa.

Ammatillisen opetuksen opetussuunnitelmassa puolestaan on yhteinen osa, jossa määritellään että:

”Yhteisen osan tulee sisältää keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen”(Opetushallitus 2005).

Vastauksissa järjestöyhteistyötä opetussuunnitelman näkökulmasta perusteltiin seuraavasti: järjestöyhteistyö ”lisää tietoa palvelujärjestelmistä ja parantaa ammatillista vuorovaikutusta”. Toisaalta myös järjestöyhteistyön tavoitteena voisi olla ”viestintätaitojen kehittäminen eri yhteisöissä, yhteiskuntatietouden lisääminen, työharjoittelujaksot järjestökentällä ym. ”Ehdotettiin myös, että järjestöyhteistyöhön liittyen voisi olla kurssi muiden kurssien joukossa samaan tapaan kuin ”esim. päivälukiassa autokoulu.” Seuraavat perustelut tukevat myös järjestöyhteistyötä

opetussuunnitelman kannalta.

"Ammatillisessa peruskoulutuksessa tulee tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja ja tukea elinikäistä oppimista (L630/98, 5§)", oli eräs vastaaja lainannut alansa opetussuunnitelmasta.

"Ammattiin liittyvät yhdistykset ovat tärkeä osa ammatti-identiteetin luomista ja parantavat opiskelijoiden työllistymistä. Kestävä kehitys on läpäisevä teema opetussuunnitelmissa." eräs vastaaja huomioi.

Aaro Harju esittää, että koulutuksellisten ja toiminnallisten prosessien käynnistämisessä kansalais- ja demokratiakasvatus tulee miettiä kokonaan uusiksi, sillä tulokset nykyisestä opetuksesta ovat vaatimattomat. Harjun mukaan arvojen ja hyveiden opetus tulisi olla yhä tietoisemmin esillä kouluopetuksessa. (11/2004, 48.)

Puolestaan perusopetuksen uudistamisen tavoitteiksi on asetettu perusopetuksen sivistystehtävän syventäminen ja perusopetuksen eheys, osaamisen korkean tason turvaaminen, oppilaiden yksilöllisen ohjauksen ja tuen varmistaminen sekä perusopetuksen toteuttamisperiaatteiden selkeyttäminen. (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2010.) Toisaalta koulukohtaiset opetussuunnitelmat ja tuntijaot ratkaisevat miten valtakunnallista opetussuunnitelmaa toteutetaan.

"Perusopetuksen tulisi vahvistaa yhteiskunnassa tarvittavia kansalaisen taitoja, joita työryhmän mukaan ovat: ajattelun taidot, työskentelyn ja vuorovaikutuksen taidot, käden ja ilmaisun taidot, osallistumisen ja vaikuttamisen taidot sekä itsetuntemuksen ja taidot. Opetuksessa ne liitettäisiin oppiainekokonaisuuksien ja yksittäisten oppiaineiden tavoitteisiin." (Opetus – ja kulttuuriministeriö 2010.)

6.2.2 Järjestöjen toimintaympäristöt ja perustehtävät

Järjestökenttä eli kolmas sektori muodostuu yhdistyksistä, osuuskunnista, kansalaisryhmistä, oma-apuryhmistä, verkostoista ja ruohonjuuritasosta. Kolmas

sektori jää julkisen ja yksityisen sektorin väliin ja se yhdistää järjestymättömän ja järjestyneen vapaaehtoistyön. (Kangas 2003, 38; Jokinen & Saaristo 2006, 252 - 253.)

Sakari Möttönen ja Jorma Niemelä (2005, 67–78) ovat luetelleet järjestötoiminnan keskeisiä tehtäviä sosiaali- ja terveystalouden järjestöjen näkökulmasta, niihin kuuluu sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen, välittämisen ja jakamisen kanavien tarjoaminen, identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen, osallisuuden väylien luominen, äänettömien äänenä toimiminen ja toivon tuottaminen sekä innovaatiomooottoreina toimiminen. Näitä samoja tehtäviä voi kuitenkin nähdä olevan myös muiden alojen yhdistyksillä.

Järjestötyö koostuu erilaisista työtehtävistä liittyen järjestöjen perustehtävän toteuttamiseen. Työ voidaan jakaa yhdistyksen sisäiseen - ja ulkoiseen toimintaan. Työtehtävät voivat liittyä muun muassa hallintoon, varainhankintaan, tiedottamiseen, jäsenhuoltoon sekä palveluiden tuottamiseen. (Rosengren & Törrönen 2008, 19.) Tämän lisäksi yhdistysten toimintaa voidaan jakaa jäsenoimintaan, palvelutoimintaan, vaikuttamistoimintaan ja avoimeen toimintaan (Pantzar & Saikkonen & Viirakorpi 2009, 24). Vapaaehtoistoiminta on myös tärkeä osa järjestötoimintaa. Vapaaehtoistyön muotoja on lukuisia. Vapaaehtoinen henkilö voi esimerkiksi vieraila kerran viikossa vanhusten luona, ryhtyä tukihenkilöksi tarvitsevalle nuorelle tai ohjata harrastuskerhoa. (Yeung 2001, 152.)

"Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" -tapaamisessa pohdittiin eri ryhmien vuorovaikutusta. Eri-ikäiset ihmiset eivät enää kohtaa normaalisti arjessa eikä nuorilla näin ollen välttämättä ole todenmukaista kuvaa esimerkiksi vanhustyöstä. Vapaaehtoistyön kautta nuori voi oppia toimimaan vastuullisesti ja toisia huomioon ottaen omassa lähiympäristössään. Yrittäjäyys -kasvatuksen rinnalla vapaaehtoistoiminta voisi antaa nuorille laajemman käsityksen osallistumisen tavoista yhteiskunnassamme sekä antaa käytännön kokemuksia yhteiseksi hyväksi tehtävästä työstä.

Järjestökenttä koostuu hyvin monenlaisista toimijoista, mutta mielikuvat voivat olla stereotyyppisiä. Oppilaitosten ja kaupungin näkökulmasta kolmas sektori näyttäytyy laajana, hajanaisena ja sekavana. Näin ollen kokonaisuuden hahmottaminen on haastavaa. Järjestöillä ja oppilaitoksilla ei ole riittävästi tietoa toistensa erityisyydestä sekä yhteistyömahdollisuuksista suhteessa parhaaseen mahdolliseen hyötyyn.

Tutkimusaineistossa korostui, että yhteistyön tarve on olemassa ja sen toteutumista olisi tärkeä kehittää. Ongelmina ovat kuitenkin järjestöjen järjestymättömyys koulu yhteistyössä, tiedon kulku sekä yhteistyötahojen passiivisuus. Toisaalta kolmannen sektorin merkitys yhteiskunnassa on suuri, mutta silti sen tärkeyttä ei tunnusteta tai ymmärretä koulu yhteistyön näkökulmasta. Hämeenlinnan kaupungin kehittämissyksikön johtaja Kirsti Mäensivu totesi "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" – tapaamisen kommenttipuheenvuorossaan, että kaupungin virkamiehet ja järjestötoimijat saattavat helposti toimia omilla ehdoillaan niin, ettei huomata kehittää yhteistä kieltä. Mäensivu pohti ratkaisuna alakohtaisen jaottelun sijaan teemakohtaista työskentelyä. Seuraavat lainaukset kyselyvastauksista alla kuvaavat järjestöjen resursseja.

"Pienen yhdistyksen taloudelliset voimavarat ovat hyvin rajalliset, ja näin ollen yhteiskunnan perustoiminnot tulee järjestää verovaroin yhdistyksen toimiessa herättäjänä ja stimuloijana. Olemme järjestäneet viime vuosina alueellamme paljon koulutusta, joka varsinaisesti kuuluisi oppilaitoksille."

"Järjestöissä resurssien ollessa rajalliset koulu yhteistyö voi tarjota onnistuessaan mahdollisuuksia toteuttaa suurempia hankkeita."

Yhteiskunnalliset liikkeet ja yhdistykset voisivat toimia luonnollisina aktiivisen kansalaisuuden oppimisympäristöinä oppilaille ja opiskelijoille. (Laitinen & Nurmi 2007, 14.) Yhdistystoiminta jo sinällään antaa kuvaa siitä, miten voi viedä eteenpäin asioita järjestäytymällä yhteen. Aktiivisen kansalaisuuden oppimisympäristöjä voivat näin ollen olla monenlaiset yhdistykset eivät vain ainoastaan esimerkiksi poliittiset järjestöt. Aktiivisemmin opinnäytetyön tapaamisiin ja teetettyyn kyselyyn osallistui sosiaali- ja terveystieteiden yhdistyksiä, vapaa-ajan yhdistyksiä ja muita paikallisyhdistyksiä. Nämä kyseiset yhdistykset voisivat toimia nuorille

oppimisympäristöinä yhteistyön kautta.

6.2.3 Yhteistyöllä kaupunkilaisten hyvinvointia

Järjestön tulee ajaa jäsentensä etua sekä tuottaa palveluita, mutta näiden tehtävien lisäksi järjestöjen rooli on myös paikallisessa hyvinvointipolitiikassa. Tämä tarkoittaa toimimista sellaisissa toimintaverkostoissa, joilla on keskeinen asema kunnan tai kaupungin päätöksenteossa. Kunnan tulisi mahdollistaa järjestöjen asettamien tavoitteiden saavuttaminen. (Möttönen & Niemelä 2005, 104.)

Paikallistason ongelmat ja haasteet voitaisiin pyrkiä yhteistyön kautta kohtaamaan ja ratkaisemaan paikallisesti, olemassa olevat paikalliset resurssit tunnistamalla ja niitä aktiivisesti hyödyntämällä. (Salo 2002, 19.) Oppilaitoksen kautta yhdistykset voisivat toimia nuorten ja opettajien potentiaalisena ja aktuaalisena voimavarana. Nuorille, joilla on niukka sosiaalinen alkupääoma, verkostot voisivat toimia yhteistyön kautta suojaavana tekijänä kehitysriskejä vastaan ja tarjota ihmissuhteita, jotka täydentävät nuoren puutteellisia kokemuksia. (Ellonen 2008, 40–41; Launonen & Pulkkinen, 68–69.)

Järjestötoimijat ja oppilaitokset kuitenkin tarvitsevat vielä tukea yhteistyön rakentamiselle ja yhteisprojektien suunnitteluun, joten kaupungin koordinoitua apua saatetaan tarvita. Toisaalta myös eri järjestöissä tai oppilaitoksissa saatetaan toteuttaa samantapaisia yhteistyöprojekteja, joten resurssien yhdistäminen voisi olla perusteltua.

Vuonna 2009 tehdyn järjestöbarometrin erityisteemana oli järjestöjen ja kuntien suhteet. Barometrin mukaan sosiaali- ja terveystieteiden yhdistykset olivat arvioineet, että opetus -, koulu- ja sivistystoimi on kolmanneksi tärkein yhteistyötaho. Kuitenkin 50 prosenttia SOTE -yhdistysten johdosta arvioi, että järjestöjen kantoja kuullaan huonosti. Kuusikymmentä prosenttia (60%) aluetyöntekijöistä oli myös tätä mieltä. (Peltosalmi, 2009.) Tämä tarkoittaa, että järjestöt eivät voi riittävän hyvin toteuttaa

tehtävänsä tiedonvälittäjänä ja sillanrakentajina kansalaisten ja päätöksentekijöiden välillä. Tämä siitäkin huolimatta, että yhteistyö saattaa olla monipuolista. Ongelmaan voitaisiin hakea ratkaisua järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön tukemisella.

6.3 Motivaatiotekijät yhteistyön taustalla

”Miten järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä voidaan tukea?” tutkimuskysymystä pohtiessa täytyy huomioida, mitkä tekijät motivoivat yhteistyöhön ja vaikuttavat yhteistyön onnistumiseen. Oppilaitoksilla tuntuu olevan yhteistyövaateita moneen suuntaan. Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä pidetään tärkeänä ja mielenkiintoisena, mutta osapuolet saattavat tuntea itsensä voimattomiksi. Järjestöt saattavat pitää oppilaitoksia passiivisina yhteistyön kehittämisessä, sillä usein yhteistyön toteuttaminen on opettajien omalla vastuulla.

Yhteistyötähän ei voi tehdä yksin, ja siksi molemminpuolinen osallistuminen oppilaitoksista ja järjestöistä motivoisi toimintaan. Toisaalta myös verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa mainittiin kyselyissä yhdeksi kouluyhteistyöhön liittyväksi motivaatiotekijäksi. Tukea ja arvostusta kaivattiin oppilaitoksilta enemmän. Koulun avoimuus yhteistyömahdollisuuksia kohtaan ja aktiivisuus lähiympäristön toimijoiden suuntaan helpottaisi luonnollisesti yhteistyön onnistumista. Koulun roolia yhteistyöosapuolena voitaisiin pohtia kouluissa.

Oikeiden väylien ja ihmisten löytäminen on haaste, mutta aktiivisia toimijoita tarvitaan sekä tiedottamista tulee lisätä puolin ja toisin. Yhteistyötahojen parempi tavoitettavuus ja ihmisten tuttuus voisivat motivoida yhteistyöhön, kuten kyselyvastauksissa lueteltiin. Tärkeää olisi, että kouluyhteisö saisi lisää tietoa järjestöjen mahdollisuuksista vastata heidän erilaisiin tarpeisiinsa. Motivaatiotekijöitä näiden ohella olivat yhteistyön jatkuvuus ja pitkäjänteisyys.

”Tehtäisiin oikeasti yhdessä suunnitellen ja toteuttaen, ei vaan niin, että yhdistykset tulevat toteuttamaan jonkun tapahtuman kouluun, joka jää irttonaiseksi ja koetaan jotenkin koulun puolelta ylimääräiseksi,” toivoo eräs vastaaja järjestöille suunnatussa kyselyssä.

7 KEHITTÄMISNÄKÖKULMIA

7.1 Yhteisökasvatus uudelleen opetussanastoon

Suomessa koululaitoksella ja järjestöillä on pitkä yhteinen taival, siksi yhteistyölle voisi olettaa olevan perusteita. Ennen vuoden 1920 päätöstä oppivelvollisuudesta erilaiset epäviralliset ryhmät olivat talkoolaisina, johtokunnan jäseninä ja koulujen taustavoimina. Myös sisällöllisesti koulujen ja järjestöjen välille syntyi luontevasti yhteistyötä. Paikallisyhteisöjen, vanhempien ja koulujen yhteistoiminta kuitenkin rajoittui myöhemmin. Pedagoginen päätäntävalta siirtyi näin opettajille, jotka olivat tärkeitä toimijoita järjestöissä. Kasvettuaan koulun ja paikallisyhteisöjen vuorovaikutussuhteessa nuorten oli luonnollista siirtyä toimimaan järjestöissä ja koulun hallinnossa. (Järvinen 2007, 122–123.)

Tällaista mallia olisi voinut kutsua yhteisökasvatukseksi. Yhteisökasvatuksellisessa toiminnassa opiskelija kohtaa omassa itselleen merkityksellisessä arkiympäristössään siihen liittyviä rakenteita ja ongelmia (Salo 2002, 12). Yhteiskunnallisten muutosten myötä huomio on kuitenkin siirtynyt paikallisista aiheista laajempiin ja vaikeammin hahmotettaviin ympäristöihin. Vuoden 2004 eurobarometrin mukaan nuorten poliittinen suuntautuminen on siirtynyt lähiyhteisöistä globaaleihin kysymyksiin. (Järvinen 2007, 117.) Tämän voi joko ymmärtää kehityksenä tai nähdä yhtenä syynä nuorten vieraantumiseen paikallisesta osallistumisesta ja päätöksenteosta sekä tilanteena, jossa nuorten oman elämän peruskysymykset jäävät huomiotta.

Yhteisökasvatus käsitteen piiriin sisältyy laaja kirjo erilaisia lähestymistapoja toteutusten vaihdellessa vapaaehtoistyöstä ja harrastuksista työpajatoimintaan. Kysymys järjestöjen roolista yhteisökasvatuksen näkökulmasta kouluissa on ajankohtainen. Vaikka kansalais- ja kulttuuritoiminnalla on pitkät perinteet ovat näihin liittyvät pedagogiset toimintamallit ja kasvatukselliset teoriat hajanaisia. (Hannula

2009, 358.)

Valtakunnallisella ja paikallisella tasolla voitaisiin selvittää voitaisiinko yhteisökasvatukseen tai moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen suunnitella ja toteuttaa strategiaa tai ohjelmaa, joka sisällyttäisi tavoitteita järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön toteuttamiseksi. Sen lisäksi, että tarvitaan yhteistyön koordinoitua, niin tarvitaan myös tukea ja arvostusta kaupungilta ja kasvatusalan ammattilaisilta. Poliittiset kannanotot ja linjaukset olisivat osoituksena yhteistyön merkityksen ja hyötyjen ymmärtämisestä.

7.2 Toimintakulttuurin kehittäminen

Koulun ulkopuolelta tulevat vaatimukset tai sisältäpäin tulevat paineet voivat aikaansaada koulun toimintakulttuurin muutoksen. Oppilaat, opettajat, oppilaiden vanhemmat tai muut tahot voivat olla muutosvoimina. Usein kuitenkin muutos voi aiheuttaa ristiriitoja yhteisön sisällä ja se voi viedä energiaa toimintakulttuurin kehittämiseltä. Vuoropuhelun ja tiedon jakamisen avulla kuitenkin ristiriidat voidaan saada ratkaistuksi ja yhteistyö sujumaan. (Arola 2007, 60.)

Kyselyvastauksissa mainittiin, että järjestöillä on tarjota kokemusasiantuntijuutta ja kouluilla esimerkiksi tiloja, ja kun nämä tarpeet yhdistyvät, yhteistyö voidaan kokea motivoivaksi. Toisaalta taas erilaisten osallistumismuotojen kautta nuoret saisivat järjestön toimintaan osallistumisesta kokemuksia ja he voisivat kartuttaa monenlaista osaamista. Puolestaan järjestöt voisivat saada lisää toimijoita nuorten osallistuessa heidän toimintaansa. Erilaisten ryhmien kohtaaminen mainittiin hedelmällisenä tietotaidon jakamisen näkökulmasta.

Yhteistyö kuitenkin vaatii toimeliaita ihmisiä ja siksi johdon, kollegojen ja organisaation toimintakulttuurin ja käytäntöjen tuki on edellytys yhteistyön tekemiselle (Kumpulainen ym. 2010, 72). Kuitenkin opettajan ammattikuvan kaventumisen myötä asenteet yhteistyötä kohtaan ovat olleet torjuvia. Toiminnalliset työmuodot ja

paikallisyhteistyö, joilla voitaisiin kartuttaa nuorten sosiaalista pääomaa ja tukea nuorten vahvistumista osallisuudesta, ovat karsiutuneet ensimmäisinä. (Järvinen 2007, 124.)

Toiminnallisten työtapojen käyttäminen vaatii opettajalta rohkeutta, näkemystä ja sitkeyttä. Toisaalta opettajien tulee pystyä näkemään, miten erilaiset oppimisympäristöt voidaan integroida opetukseen ja mihin oppisisältöihin toiminnalliset menetelmät eivät sovellu. (Kumpulainen ym. 2010, 72; Kostiainen, 74.)

Oppilaitokset voisivat aktivoitua järjestämään järjestöjen kanssa yhteistyössä koulutuksia järjestöyhteistyön mahdollisuuksista ja sitä kautta tukea opetustyötä ja opetussuunnitelmien toteuttamista. Molempien yhteistyösapuolien sekä kaupungin tulisi panostaa yhteistoiminnallisten toimintatapojen vakiinnuttamiseen, oppimisympäristöjen laajentamiseen sekä lyhytaikaisten kokeilujen vakiinnuttamiseen (Kumpulainen ym. 2010, 72.)

Edelleen oppilaitoksissa tulisi keskustella siitä, miten opetussuunnitelmien laadulliset tavoitteet huomioidaan ja integroidaan opetukseen. Minkälaiset toimintamallit tukisivat parhaiten opetustyötä ja miten yhteistyötä voitaisiin koordinoida? Moniammatillisen yhteistyön merkitystä ja käytännön toteutuksen mahdollisuuksia voitaisiin pohtia jo opetussuunnitelmien laadintavaiheessa sekä tehdä suunnittelutyötä yhdessä esimerkiksi eri alojen kattojärjestöjen ja liittojen kanssa. Valtakunnallinen työ tukisi myös paikallista toimintaa helpottamalla yhteistyön integroimista oppilaitoksien toimintakulttuuriin ja paikallisiin opetussuunnitelmiin.

Valtion 2011 vuoden talousarviossa on varattu 2,9 milj. euroa lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanoon. Määrärahalta tuetaan hankkeita, jotka edistävät nuorten aktiivista kansalaisuutta, nuorten sosiaalista vahvistamista tai nuorten kasvu- ja elinoloja. Vuonna 2006 voimaan tulleessa nuorisolain (72/2006) 4 §:ssä todetaan, että valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. (Etelä-Suomen lääninhallitus 2010.) Seuraava kehittämisohjelma näin ollen valmistuisi 2011 vuoden aikana ja riippuen

sen painopistealueista, niin nuorten hyvinvointia tukevien moniammatillisten hankkeiden rahoituksen hakeminen voisi olla perusteltua.

Oppimisen sillat: kohti osallistavia oppimisympäristöjä –julkaisussa (Kumpulainen ym. 2010, 90) ehdotetaan suosituksia oppimisympäristöjen kehittämiseksi. Ehdotuksia voidaan soveltaa myös järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön näkökulmasta. Oppimisympäristöjen kehittämissuosituksissa ehdotetaan valtakunnallisen koordinaatiokeskuksen perustamista, joka toimisi resurssina ja tukena kunnille, kouluille ja kulttuurilaitoksille, mutta tämän tutkimuksen näkökulmasta myös järjestöille. Tällainen koordinaatiotyö voisi tuoda yhteen ja tukea verkostoitumista ja toimintakulttuurin kehittämistä välittäen ajankohtaisinta tietoa toimintamalleista, kokemuksista, koulutuksista sekä muusta yhteistyötä tukevasta toiminnasta.

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöhön liittyvät verkkosivut voisivat toimia myös yhtenä foorumina, joko keskuksen alaisina tai erillään. Tällaisen valtakunnallisen hankkeen toteutumiseksi vaaditaan enemmän tutkimusta ja sitoutumista yhteistyön kehittämiseen sekä yhteistyön merkityksen tunnustamiseen. Hämeenlinnassa yhteistyön koordinoitua voisi ehdottaa muun muassa opetuspalveluiden tai lasten ja nuorten kasvua tukevan palveluntuotannon alaisuuteen (Hämeenlinnan kaupungin organisaatiokaavio 2011).

7.2.1 Verkostoitumisesta apua yhteistyöhön

Verkostojen syntymistä on vaikeaa ennakoida, sillä ne syntyvät usein vapaasti. Silti kouluissa voidaan rakentaa pohjaa yhteenkuuluvuudelle ja yhteisten toimintatapojen luomiselle. Verkostossa työnjako voi jäsentensä välillä muuttua. Paikallisuus on koulun pysyvä ominaisuus ja koulu toimii kiinnekohtana oppilaiden sekä muiden toimijoiden välillä. Verkostot syntyvät helpommin paikallisissa henkilökontakteissa kuin virallisissa hierarkioissa, mikä on syytä ottaa huomioon koulukulttuuria kehittäessä. (Arola 2007, 60.) Järjestöyhteistyön näkökulmasta suora yhteys

opettajiin on helpoin tie yhteistyön käynnistämiseen.

Erityisesti yhteistyön laatuun tulee kiinnittää huomiota sekä järjestöjen kesken, että julkisen sektorin ja järjestöjen välillä. Verkostot eivät pysty toimimaan, jos toimijoiden välillä ei vallitse luottamusta. (Möttönen & Niemelä 2005, 124.) Tällöin on tärkeää, että verkoston toiminnan tavoitteet ovat kirkkaina toimijoiden mielessä sekä toimintamallit ovat hyvin jäsenneilty. Kokemukset jo tehdystä yhteistyöstä ovat arvokkaita sekä on hyvä jakaa tietoa eri yhdistysten yhteistyöhankkeista kokonaiskuvan luomiseksi.

Yhteistyötapaamisessa saimme kuulla kaupungin organisaation kouluyhteistyömallista, jossa korostui yhteistyökontaktien saamisen vaikeus sekä tavoitteiden ja vision asettamisen tärkeys. Taidekasvatukseen keskittyvää Intokoulumallia esitellyt Antti Knuutila Lasten – ja nuorten kulttuurikeskus ARX:sta kertoi, että hankkeessa toimijoina ovat taidekasvatuksen täydennyskoulutuksessa käyneet ”intovastaavat”. Intovastaavan tehtävänä on tehdä taidekasvatus näkyväksi, jakaa tietoa ja taitoja, innostaa sekä vahvistaa ala – ja yläkoulujen yhteistyötä.

Mallin toimivuutta Knuutila perusteli sillä, että kulttuurikeskus on aloittanut taustatyön opettajien kokouksissa ja yhteistyötä on valmisteltu pitkän aikaa. Ongelmana on kuitenkin ollut saada opettajat mukaan. Toisaalta hankkeessa mukana olevat intovastaavat ovat innostuneita ja valmiita laittamaan aikaa tärkeän asian eteenpäin viemiseksi. Knuutila nosti esille, että jos kouluyhteistyö on haastavaa kaupungin organisaatiolle, niin yhteistyön rakentaminen on todennäköisesti järjestöille vieläkin hankalampaa.

Verkostotoiminnalla on haasteensa, sillä se vaatii henkisiä ja aineellisia resursseja sekä se tarkoittaa työskentelyyn sopivien mallien omaksumista, kuten foorumityöskentelyä ja yhteiskeskusteluja. (Möttönen & Niemelä 2005, 92.) Erikokoisilla verkostoilla on oma kapasiteettinsa toimia tehokkaasti ja toimijoita tyydyttävästi, siksi on syytä määritellä kullekin verkostolle oma tehtävänsä. Laajat verkostot voivat olla päätöksen teon kannalta hitaita ja jäykkiä, mutta tiedon ja

käytänteiden jakamisen kannalta niiden tehtävä toteutuu paremmin. Näin ollen olisi syytä luoda pohjaa pienten paikallisyhteisöjen synnylle, joita laajemmat verkostot voivat tukea.

Yhdistysten verkostoituminen keskenään edesauttaa yhteistyötä muiden sidosryhmien kanssa. Verkostoitumisen apuna voivat olla yhdistysten yhteiset foorumit, jotka voivat toteutua muun muassa tapaamisten, koulutusten ja työpajojen kautta (Laurikainen 2009, 10). Myös opinnäytetyön yhtenä tuotoksena valmistuneen verkkosivumallin (Hämeenlinnan setlementti ry 2011) tavoitteena on verkostoitumisen tukeminen.

Aikataulullisesti ja tilan käytön suhteen kouluhenkilökunnan ja järjestöjen yhteen kokoaminen voi olla haastavaa. Yhdistykset ovat joustavampia kokoontumaan iltaisin, mutta opettajat eivät välttämättä ole valmiita järjestämään tapaamisia kouluajan ulkopuolella. Toisaalta opettajankokouksissa voisi olla tilaa yhteistyöhön liittyvien asioiden esiintuomiselle. "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" – yhteistyötapaamisessa koulutuskeskus Tavastian rehtori Heini Kujala toivoi järjestöjen aktiivisuutta ja yhteydenottoja esimerkiksi osastojen kokouksiin. Jos motivaatiota löytyy, niin usein käytännön asiat saadaan myös järjestymään.

7.2.2 Vuoropuhelua tavoitteista ja tiedon jakamista

Opettajilla on vapautta soveltaa erilaisia menetelmiä opetuksessaan, mutta ainoastaan osa opettajista hyödyntää järjestökentän asiantuntijuutta. Mahdollisuuksia on paljon, mutta ne eivät kanavoidu toimintaan. Tiedottamisen kehittämisestä voisi tämän suhteen olla apua. Tietoa kaivattaisiin lisää muun muassa siitä, mitä työoppiminen tarkoittaa ja mitä se sisältää. Lisäksi kyselyvastausten mukaan kaivataan tiedotus – ja koordinointiapua paikallisilta tahoilta, kuten ARX - kulttuurikeskukselta muun muassa "lisäämään koulutoimen henkilöiden yhteistyöhalukkuutta kiireen keskellä."

Kulttuurintuottaja Antti Knuutila korosti rajojen rikkomisen mahdollisuutta puheenvuorossaan "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" -tapaamisessa. Monenlaisilla järjestöillä voi olla kosketuspintaa taidekasvatuksen kanssa, jos vain ideoidaan rohkeasti ja keskitytään sisältöön. Esimerkkinä "Tehkää meille" -pyynnöt eivät ole kokemusten mukaan hyvä tapa aloittaa yhteistyötä. Tärkeää on järjestöjen oma aktiivisuus ja se että etukäteen pohditaan, minkä asian tiimoilta halutaan tehdä yhteistyötä. Yhteistyön tekeminen ei ole itsetarkoitus vaan se mihin sillä pyritään.

Jo valmiina olevia toimintamalleja voitaisiin hyödyntää myös niin, että yhdistysten resurssit eivät kuluisi täysin uudenlaisen toiminnan kehittämiseen oppilaitoksia varten. Kohderyhmän huomioiminen jo olemassa olevan toiminnan kautta on myös mahdollista. "Yhteistyöllä yhteiseen hyvään" -tapaamisessa kommentoitiin, että yhdistysten jäsenet voivat olla myös lapsia ja nuoria sekä sitä kautta järjestöjen toiminnasta tiedottaminen järjestyy vertaisryhmien kautta. Järjestöjen toimintaa tulisi kehittää sen mukaan, että koulujen olisi helppo lähteä mukaan.

Oppilaitosten näkökulmasta tarvetta olisi tiedon lisäämiselle järjestötoiminnasta sekä tavoitteiden selkeyttämiselle. Seuraava askel olisi järjestökentän moninaisuuden ymmärtäminen sekä yhteistyön mahdollisuuksien kartoittaminen yleisesti että yhdistys – ja oppilaitoskohtaisesti. Yhtäläillä moniammatillista yhteistyötä ja yhdistysten toimintakulttuuria tulisi tehdä tutummaksi niin opettajankoulutuksessa kuin myöhemmissäkin opetusalan koulutuksissa.

Toisaalta vuoropuhelun lisääminen myös oppilaitosten sisällä olisi paikallaan. Opettajat voivat toteuttaa kurssejaan hyvinkin itsenäisesti, joten aina rehtorikaan tai muu henkilökunta ei ole selvillä kaikesta yhteistyöstä, jota oppilaitos on yhdistysten kanssa tehnyt. Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulussa vuosina 2004–2005 tehdystä hankkeesta aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi huomattiin, että koulun rakenteesta johtuen koulun eri puolilla toteutettiin hankkeita, joista kaikki eivät riittävästi tienneet. (Arola 2007, 64.)

Viikin normaalikoulussa tunnustettiin, että hanke tarvitsee muutosagenttia sekä kouluorganisaation tukea ja yhteisten tavoitteiden määrittelyä muutoksen aikaansaamiseksi. Viikissä ratkaisu oli luoda yhdessä pelisäännöt verkostoituva koulu -idean pohjalta. Tällaista mallia voitaisiin soveltaa myös muissa oppilaitoksissa:

- ”1. Avoimuus. Hankkeen on oltava jokaisen jäsenen tiedossa ja kaikilla on oltava yhtäläinen mahdollisuus saada tietoa hankkeen etenemisestä.
2. Vapaus. Kaikki voivat osallistua haluamallaan tavalla hankkeeseen tai jättäytyä kokonaan tai kulloisenkin elämäntilanteen vuoksi tilapäisesti ulkopuolelle. Jokaisen kyvyille on luotava toteuttamismahdollisuuksia.
3. Aktiivisten ihmisten rekrytoiminen. Koulu yhteisöstä yritetään rekrytoida hankkeeseen sellaisia opettajia, oppilaita ja opiskelijoita, jotka haluavat ja voivat osallistua siihen. Ketään ei kuitenkaan pakoteta osallistumaan.”
(Arola 2007, 63.)

7.2.3 Koulu lähialueen toimintakeskukseksi

Kun hallinnolliset esteet on voitettu ja ongelmiin on todella haluttu löytää ratkaisuja, niin on saatu näyttöä onnistuneesta järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöstä. Harrastusmahdollisuuksien lisäämisellä on ollut myös myönteisiä vaikutuksia kouluviihtyvyyden parantamisessa. Järjestelyillä on myös ollut merkitystä sosiaalisen pääoman kertymiselle, kun vanhemmat, kunnan muut toimijat ja järjestöt olivat tehneet tiiviimpää yhteistyötä koulun kanssa. (Järvinen 2007, 124- 125.)

Koulujen hyödyntämistä lähiympäristön ihmisten kohtauspaikkana, toimintakeskuksena ja materiaalisena resurssina onkin hyödynnetty eri tavoin, mutta tällainen yhteistyö ei ole vielä muodostunut Suomessa yleiseksi käytänteeksi. Hämeenlinnassa on parhaillaan käynnissä Kylä kaupungissa -hanke, jonka tarkoituksena on etsiä uusia tapoja lasten ja nuorten palveluiden kehittämiseen käyttäjälähtöisesti ja perinteisiä sektorirajoja ylittäen. (Hämeenlinnan kaupunki 2011.)

Moniammatillinen yhteistyö oppilaitosten ja järjestöjen välillä voisi olla yksi potentiaalinen kehittämiskohde hankkeen tavoitteiden näkökulmasta. Tästä yhteistyöstä voisivat hyötyä niin oppilaat, oppilaitoksen henkilökunta sekä lähiympäristön asukkaat. Oppilaitos lähialueen toimintakeskuksena voisi tarjota arki-

iltaisain sekä viikonloppuisin tiloja eri toimijoiden käyttöön urheilusalien lisäksi. Luokkien tarjoaminen iltakäyttöön asettaisi tasa-arvoiseen asemaan niin urheilusaleja hyödyntävät liikunta-alan yhdistykset kuin muutkin toimijat.

Oppilaitoksilla voisi olla luokkien iltakäyttöä varten ajanvarauslista, joka olisi avoin yhdistyksille sekä mahdollisesti myös muille toimijoille. Riippuen toiminnan luonteesta, toiminta voisi olla avointa oppilaitoksen oppilaille ja muulle henkilökunnalle. Yhdistykset voisivat lainata tiloja esimerkiksi tapahtumia, kurssi – ja työpajatoimintaa, harrastustoimintaa, yhteisiä projekteja sekä koulutuksia varten. Kouluilla voisi toimia vahtimestari, joka huolehtisi ovien avaamisesta ja tarvittavasta välineistöstä. Toisaalta myös oppilaat voisivat avustaa käytännön järjestelyissä. Yhdessä oppilaitokset ja muut toimijat voisivat laatia säännöt, joiden ehdoilla tiloja voidaan käyttää.

Tilojen yhteiskäyttö tukisi verkostoitumista sekä järjestötoimijoiden että oppilaitosten välillä. Tällainen yhteistyö voisi myös laskea nuorten sekä koulun henkilökunnan kynnystä osallistua yhdistystoimintaan. Yhteistyön kautta järjestöt, oppilaitokset ja kaupunki voisivat huolehtia tiedottamisesta. Oppilaitoksien ilmoitustauluilla, yhdistysten ja kaupungin verkkosivuilla voitaisiin tiedottaa toiminnasta, jota oppilaitoksien tiloissa oppituntien ulkopuolella pidettäisiin. Myöhemmin toimintakeskusta varten voitaisiin laatia omat verkkosivut.

Ovien avaamista ilta – ja viikonlopputoiminnan lisäksi voisi lisätä myös eri ikäryhmien ja muiden ryhmien kohtaamista päiväsaikaan, jolloin myös opiskelijoilla voisi olla kosketuspintaa toimintaan. Kuitenkaan pelkästään ovien avaaminen ei riitä, vaan on myös kehitettävä toimintaa tai tilojen tarjoamisen taustalla täytyy olla selkeä idea, jotta erilaiset toimijat ja ryhmät motivoituisivat tulemaan paikalle. Toiminnan käynnistäminen voi kuitenkin olla aluksi kankeaa, sillä kestää ennen kuin ihmiset omaksuvat uuden tavan tehdä yhteistyötä. Ideoita on kuitenkin paljon, joten innostavaa toimintaa voisi syntyä ideointitapaamisissa.

7.2.4 Osallistamista toimijuuteen

Toisen huomioon ottaminen on pohjana osallistumisen kulttuurille, sillä myönteiset kokemukset ovat perusta osallistuvaksi kansalaiseksi kasvattamiselle (Kostiainen 2007, 77). Opettaja voi kannustaa oppilaita jakamaan myös muualta hankittua osaamistaan koulussa ja sitä kautta oppilaille muodostuu käsitys itsestään toimijana, jonka omakohtaisia kokemuksia arvostetaan. Näin painotetaan oppilaiden toimijuutta ja aloitteellisuutta valmiiden sisältöjen omaksumisen sijaan. (Kumpulainen ym. 2010, 50–53.) Se saa aikaan tunteen, että asioita tehdään yhdessä, eivätkä ne vain tapahdu itsessään. Yhtäältä toimijuus saa aikaan pysyvyyden tunnetta. Toimijuus näin ollen merkitsee olemista ja kokemista toiminnan kautta. (Emt, 23–25.)

Lea Pulkkinen väittää, että nuorten mielenterveysongelmien taustalla on se, että nykykoulu ei ole huolehtinut nuorten sosiaalisten – ja esteettisten taitojen sekä kädentaitojen kehittymisestä. (Järvinen 2007, 121.) Oppimista tapahtuu silloin, kun lapsi tai nuori pystyy kytkemään uuden tiedon arkitodellisuutensa ja oman tiedostamisensa kautta ymmärtää toimintansa suhteen kokonaisuuteen. Arjessa rakentuva tieto, tekemällä oppiminen ja vuorovaikutussuhteet eri toimijoiden kanssa kehittävät kykyä vaikuttaa olosuhteisiin ja voivat saada aikaan kriittisen pedagogiikan näkökulmasta Paulo Freiren kuvaamaa sosiaalista muutosta. (Hannula 2009, 358.)

Nuorten innostamista ja osallistamista järjestötoimintaan sekä kuulemista opetussuunnitelmaa laadittaessa pidettiin kyselyvastausten mukaan tärkeänä. Valinnaisaineet mainittiin yhtenä yhteistyön toteuttamisen muotona. Oppimisvaikeuksista kärsivät oppilaat voisivat saada onnistumisen kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä tai sovellettujen oppimismallien kautta. Näin ollen osallistumis – ja toimintamahdollisuuksia voidaan laajentaa järjestöyhteistyön kautta sekä voitaisiin kytkeä tunneilla käytyä teoriaa käytännön järjestötyöhön.

7.3 Järjestöyhteistyön soveltaminen oppilaitosten toimintaympäristössä

Yhteistyön suunnittelun tueksi tarvitaan malleja, jotta yhteistyön mahdollisuudet hahmottuisivat suhteessa järjestöjen ja oppilaitosten toimintaympäristöihin. Järjestöyhteistyö voi tukea perusopetuksen, lukion ja toisen asteen oppilaitosten opetussuunnitelmien käytännön toteutusta. Kyselytutkimuksen kautta ilmeni minkälaisia yhteistyömuotoja on olemassa sekä minkälaisiin tarpeisiin ja teemoihin niitä voidaan soveltaa. Huomiota voi erityisesti kiinnittää työpajojen, yhteisten projektien, harrastustoiminnan sekä koulutusten toteuttamismahdollisuuksiin, sillä nämä toimintamuodot korostuivat kyselytutkimuksen vastauksissa.

Alla olevan kaavion on tarkoitus helpottaa yhteistyömuotojen yhdistämistä nuorten kehityksen ja kasvatuksen tärkeisiin teemoihin ja lukion opetussuunnitelman (33/011/2003) mukaisiin oppiaineisiin.

Ehdotus teemojen käsittelystä eri oppiaineissa sovellettuna järjestöyhteistyöhön:

Oppiaineet	Teemat (esimerkkejä käsiteltävistä teemoista)	Järjestöyhteistyömuodot
Äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet	Vuorovaikutustaidot, kulttuuri	Vierailut (mm.teemapäivät/tunnit), kurssi – ja työpajatoiminta
Biologia, maantieto, fysiikka, kemia ja matematiikka	Ympäristö, luonnontieto, aktiivinen kansalaisuus, kestävä kehitys	Projektit (mm.vapaaehtoistoiminta, työharjoittelu), harrastustoiminta (mm.leirit/kerhot), materiaalit, kurssi – ja työpajatoiminta, koulutukset/luennot
Uskonto, elämänkatsomustieto, filosofia, psykologia, historia, yhteiskuntaoppi ja oppilaanohjaus	Aktiivinen kansalaisuus, paikallisyhteisöt, yhteiskunta, kulttuuri, etiikka, elämänhallintataidot	Vierailut (mm.teemapäivät/tunnit), kurssi – ja työpajatoiminta, projektit (mm.vapaaehtoistoiminta,

		työharjoittelu)
Kuvataide, musiikki, käsityö	Luovuus, hyvinvointi, kulttuuri, kädentaidot	Vierailut (mm.teemapäivät/tunnit), kurssi – ja työpajatoiminta, tapahtumat, projektit (mm.vapaaehtoistoiminta, työharjoittelu), harrastustoiminta,
Liikunta, terveystieto ja kotitalous	Terveys, hyvinvointi ja elämänhallintataidot	Koulutukset/luennot, kurssi – ja työpajatoiminta, materiaalit, harrastustoiminta (mm.leirit/kerhot)

- 1) Toisen asteen oppilaitosten kohdalla koskee yleisiä aineita

Kaavio 2. Järjestöyhteistyön soveltaminen oppilaitoksissa (malli 1)

Yhteistyön hyödyt suhteessa yhteistyömuotoihin, resursseihin ja toteutukseen:

Yhteistyön hyödyt (järjestöjen (j) ja oppilaitosten (o)näkökulmasta)	Yhteistyömuodot	Resurssit	Toteuttamismalli
järjestöjen kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen (o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o), järjestöjen perustehtävän toteuttaminen (j)	Koulu – ja järjestövierailut	Aika, tilat, aktiiviset järjestötoimijat, aktiiviset opettajat	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, rahoitus, vastuutehtävät)
toimintaympäristön tarjoaminen (o), tilaresurssien saaminen (j)	Tilojen vuokraus/ lainaus	Tilat	Tarvekartoitus, aikataulujen sopiminen
verkostoituminen (j & o), sosiaalisen pääoman kartuttaminen (j & o)	Tapahtumat	Tilat, rahoitus, aktiiviset järjestötoimijat, aktiiviset oppilaat/opettajat/ muu henkilökunta	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, tilat, rahoitus, vastuutehtävät)

soiaalisen pääoman kartuttaminen (j & o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o)	Kurssi – ja työpajatoiminta	Aktiiviset järjestötoimijat, koordinointi, tilat	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, tilat, rahoitus, vastuutehtävät)
hyvinvoinnin ylläpitäminen(o), käytännöntaitojen kehittäminen (o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o)	Harrastustoiminta (kerhot, leirit jne.)	Aktiiviset järjestötoimijat, koordinointi, tilat	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, tilat, rahoitus, vastuutehtävät)
vuorovaikutustaitojen kehittäminen (o) erilaiset oppimis- ja toimintaympäristöt (o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o)	Yhteiset projektit (vapaaehtoistoiminta, työharjoittelu jne.)	Koordinointi, tilat, rahoitus, aktiiviset järjestötoimijat, aktiiviset oppilaat/opettajat/ muu henkilökunta, okm/oph * (rahoitus)	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, rahoitus, vastuutehtävät)
järjestöjen kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen (o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o), järjestöjen perustehtävän toteuttaminen (j)	Materiaalien tarjoaminen	aktiiviset järjestötoimijat, okm/oph * (rahoitus)	Tiedottaminen, materiaalien esitleminen opettajille(myös materiaalipankki verkossa) järjestöpöydän/ilmoitustaulun pystyttäminen
Järjestöjen kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen (o), opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen(o), järjestöjen perustehtävän toteuttaminen (j)	Koulutukset (luennot ja yhteistoimintapäivät jne.)	Tilat, rahoitus, aktiiviset järjestötoimijat, aktiiviset oppilaat/opettajat/ muu henkilökunta	Suunnittelutapaamiset/keskustelut (tavoitteet, aikataulu, rahoitus, vastuutehtävät)

*Okm/oph = Opetus- ja kulttuuriministeriö/Opetushallitus

Kaavio 3. Järjestöyhteistyön soveltaminen oppilaitoksissa (malli 2)

8 POHDINTAA TUTKIMUKSESTA JA SEN AJANKOHTAISUUDESTA

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta oli kiinnostava lähestymistapa aiheeseen, joka sekä vaati tutkimuksellista kartoitustyötä järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöstä sekä kehittämisehdotusten tekemistä. Tutkimuksen tekeminen toi aiheeseen käytännönläheistä aineistoa, jota voitiin tarkastella suhteessa teoreettiseen tietoperustaan.

Kehittämisenäkökulma motivoi mallintamaan tutkimusaineistoa yhteistyön tueksi. Tavoitteena oli koota aineistoa yhteen niin, että se selkeyttäisi sekä järjestöjen että oppilaitosten kuvaa yhteistyön mahdollisuuksista. Yhteistyön onnistumisen lähtökohtana on osapuolten toimintakulttuurien tuntemus, osapuolten halukkuus kehittää ja luoda yhdessä toimintatapoja yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi.

Kyselyyn vastanneilla että tapaamisiin osallistuneilla on paljon ideoita yhteistyön toteuttamiseen liittyen. Tämä on luonnollisesti hedelmällinen lähtökohta yhteistyön kehittämiselle. Tutkimuksen aikana korostui, että erityisesti juuri yhteistyön koordinoinnille olisi tarvetta, ja siksi myös oma roolini tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa oli toimia innostajana, tiedon kokoajana ja jakajana. Käytännössä se toteutui ideoiden suhteuttamisella resursseihin sekä tiedon jakamisella osapuolien toimintakulttuureista ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä verkostoitumisen mahdollistamisella verkkosivuja mallintamalla ja yhteistyömallien tekemisellä.

Haasteena oli yhteistyötahojen aktivoiminen sekä sellaisen materiaalin tuottaminen, joka hyödyttäisi molempia osapuolia sidosryhmien lisäksi. Kuitenkin kokonaisuus hahmottui niin, että aineiston ja kirjallisuuden kautta voitiin vastata tutkimuskysymyksiin ja tutkimussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet tiedon jakamisen, yhteistyön merkityksen perustelemisen ja toimintamallien suunnittelun osalta toteutuivat. Tämän opinnäytetyön osana tehty kyselytutkimus,

yhteistyötapaaminen sekä yhteistyöfoorumina toimiva verkkosivu toivottavasti käynnistävät keskustelua ja innostavat erilaisten toimijoiden verkostoitumiseen. Näin ollen opinnäytetyön merkitys on myös informatiivinen ja tarkoitus toimia keskustelun avaajana.

Opinnäytetyön yhteenvedon, mallien ja verkkosivun merkitystä Hämeenlinnan seudun yhdistyksille, oppilaitoksille ja kaupungille voitaisiin kuitenkin vielä arvioida jatkotutkimuksen kautta. Jatkotutkimus - ja kehittämisprojektimahdollisuutena näen myös edelleen tiedon jakamisen, toimintamallien kehittämisen ja kokeilemisen sekä järjestötoimijoiden, kaupungin ja opetushenkilökunnan motivoimisen toimimaan yhdessä yhteistyön kehittämiseksi.

Kansalaistoiminnan – ja nuorisotyön koulutusohjelma antaa hyvin valmiudet toimia yhteistyön koordinoimiseen ja kokonaisuuksien hahmottamiseen liittyvissä tehtävissä. Yhteisöpedagogit eivät ole ainoastaan vain yhden alan ammattilaisia, vaan he voivat toimia myös sillanrakentajina eri toimijoiden välillä. Yhteistyökulttuurin vahvistaminen, verkostojen luominen ja hyvien käytäntöjen levittäminen onkin tämän ajan yksi tärkeimmistä tehtävistä.

Opinnäyte perustelee kehittämistarpeita ja osoittaa, että olemassa olevaa tietoa olisi syytä jakaa entistä paremmin ja kehittää malleja myös toiminnan suunnitteluun ja yhteistyön tukemiseen. Opinnäytetyö tuo esille järjestöjen toiminnan erityisyyttä ja arvoa osana ihmisten arkea sekä yhteistyössä olevaa voimaa ja mahdollisuuksia.

Tutkimuksen ajankohtaisuutta ei voi korostaa liikaa. Yhteiskunnallisten muutosten seurauksena koulutuspoliittiset painopisteet ovat muutoksessa ja on syytä etsiä ratkaisuja sosiaalisten siteiden heikentymiseen, turvattomuuteen ja nuorten passiivisuuteen paikallisesti lähiyhteisöjen vahvistamisen kautta. Nyt tarvitaan avointa toimintakulttuurien kyseenalaistamista ja kehittämistä. Avoimella yhteistyöllä, joka perustuu luottamukseen ja toisen arvostamiseen, voimme saavuttaa tuloksia

paremman ja yhteisöllisemmän sekä solidaarisemman kouluyhteisön sekä muiden tukiverkostojen puolesta.

LÄHTEET

Arola, Pauli 2007. Voiko koulun toimintakulttuuria kehittää? Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Koulussa kansalaiseksi: Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri Helsinki: Kansanvalistusseura

Ellonen, Noora 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen Tampere: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura

Etelä-Suomen lääninhallitus 2010. Valtionavustukset lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman alueellisiin ja paikallisiin kehittämishankkeisiin vuonna 2011. Viitattu 7.1.2011.

<http://www.poliisi.fi/lh/etela/siv/home.nsf/pages/26AEF1869CF86B53C2256E7D0049394D?opendocument>

Hannula, Aino 2009. Vapauttavat yhteisölliset käytännöt. Teoksessa Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja.

Harju, Aaro 2004. Hallituksen politiikkaohjelmat kansalaisvaikuttaminen: Aktiivisten kansalaisten Suomi: Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta Helsinki: Edita Oikeusministeriön julkaisuja 2004:11

Hämeenlinnan kaupungin organisaatiokaavio 2011. Hämeenlinnan kaupunki. Päätöksen teko ja talous. Viitattu 4.1.2011.
<http://www.hameenlinna.fi/Paatoksentekeo-ja-talous/Kaupungin-organisaatio/>

Hämeenlinnan kaupungin strategia 2015. Hämeenlinnan kaupunki. Päätöksenteko ja talous. Viitattu 13.12.2010.

<http://www.hameenlinna.fi/Paatöksenteko-ja-talous/Kaupungin-strategia/>

Hämeenlinnan kaupunki 2011. Kylä kaupungissa hanke. Viitattu 4.1.2011
<http://www.hameenlinna.fi/Menuissa-nakymattomat-sivut/Sivustolla/Kyla-kaupungissa--hanke/>

Hämeenlinnan setlementti ry 2011. Oppilaitosyhteistyö. Viitattu 4.1.2011.
<http://www.hmlsetlementti.net/23>

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2006. Suomalainen yhteiskunta (2.painos)
Helsinki: WSOY

Järvinen, Minna Riikka 2007. Nuorten osallistuminen ja järjestötyö koulussa. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Koulussa kansalaiseksi: Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura

Kangas, Anita 2003. Kolmas sektori ja kulttuuripolitiikka. Teoksessa Hänninen, Sakari & Kangas, Anita & Siisiäinen, Martti (toim.) Mitä yhdistykset välittävät?: Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy

Kostiainen, Leena 2007. Yksilöllinen oppimisympäristö. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Koulussa kansalaiseksi: Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura

Kujala, Heini 2010. Toisen asteen järjestöyhteistyömahdollisuudet. PowerPoint -esitys. Viitattu 26.5.2010

Kumpulainen, Kristiina & Krokfors, Leena & Lipponen, Lasse & Tissari, Varpu & Hylppö, Jaakko & Rajala, Antti 2010. Oppimisen sillat: Kohti osallistavia kasvuympäristöjä. Helsinki: Yliopistopaino

Laitinen, Matti & Kari E. Nurmi 2007. Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Teoksessa Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Koulussa kansalaiseksi: Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea 2004. Koulu kasvuyhteisönä – kohti uutta toimintakulttuuria. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Laurikainen, Heli 2009. Toimintamallikuvaus yhdistysten yhteistyöstä ja verkostoitumisesta osumaprojektin aikana. Hämeenlinnan settlementti ry. Projektiyhteenveto.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori: Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: Ps-kustannus

Opetushallitus 2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet, 33/011/2003
Opetushallitus. Viitattu 15.9.2010
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 3/011/2004.
Viitattu 15.9.2010
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet

Opetushallitus 2005. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, 32/011/2005. Viitattu 15.9.2010
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2007. Lapsi – ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007- 2011. Viitattu 15.9.2010
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma_2007-2011

Opetus – ja kulttuuriministeriö 2010. Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet. Viitattu 1.10.2010

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/tuntijako/index.html?lang=fi

Pantzar, Juha A. & Saikkonen, Paula & Viirkorpi, Paavo 2009. Arviointi järjestöjen kokonais- ja vaikuttamistoiminnan tukena. Teoksessa Näkökulmia järjestöarviointiin. Koskinen-Ollonqvist, Pirjo & Paija, Leea & Pantzar, Juha A. & Saikkonen, Paula & Savolainen, Nella (toim.) Helsinki: JÄRVI -hanke

Peltosalmi, Juha 2009. Järjestöjen ja kuntien suhteet järjestöbarometrin valossa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. PowerPoint -esitys 16.4.2010.

Peltosalmi, Juha & Siisiäinen, Martti 2001. Yhdistysten toimialan mukainen luokittelumalli. Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 67/2001.

Rosengren, Pirjo & Törrönen, Anneliina 2008. Yhdistystoiminnan avaimet. Helsinki: Kansan sivistystyön Liitto KSL ry

Salo, Petri 2002. Yhteisökasvatus - taustaa, käsitteitä ja toimintamuotoja. Teoksessa Yhteisö kehittämisen kentällä. Seppo Sivonen (toim.) Joensuun yliopiston täydennyskeskuksen julkaisuja Sarja B, n:0 20 Joensuu: Yliopistopaino.

Summa, Terhi ja Tuominen, Kaisu 2009. Fasilitaattorin käsikirja: Menetelmiä sujuvaan ryhmätyöskentelyyn. Helsinki: Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta : näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: University Press

Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi

Yeung, Anne Birgitta 2007. Innoittava vapaaehtoistoiminta: toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa Harju, Aaro (toim.) Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Vantaa: Sivistysliitto

LIITTEET

LIITE 1: Kyselytutkimuksen yhdistyslistaus Hämeenlinnan seudulla toimivista yhdistyksistä (kyselyn vastaanottaneet)

Sosiaali- ja terveystalalan yhdistykset

VANHUS- JA ELÄKELÄISYHDISTYKSET

Hämeenlinnan Eläkeläiset ry
 Hämeenlinnan Eläkkeensaajat ry
 Ikäihmisten kuntoutusyhdistys ry
 Pysäkin Kulttuurikaari ry
 Eläkeliiton Tuuloksen yhdistys
 Hämeenlinnan Kansalliset Seniorit ry
 Hämeenlinnan Veteraaniopettajat ry
 Lammin Kansalliset Seniorit ry

LASTENSUOJELU- TAI NUORISOTYÖN YHDISTYKSET

Hämeenlinnan Seudun Nuorisoasunnot ry
 Kanta-Hämeen Perhetyön kehittämissyhdistys ry
 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rengon yhdistys ry
 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tuuloksen yhdistys ry
 Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 Näytön Paikka ry
 Parasta Lapsille ry
 YAD ry

TERVEYTEEN, SAIRAUTEEN JA VAMMAAN LIITTYVÄT YHDISTYKSET

Hämeenlinnan Allergia- ja Astmayhdistys ry
 Hämeenlinnan Kuurot ry
 Hämeenlinnan Mielenterveysyhdistys Hämi ry
 Hämeenlinnan Seudun CP-yhdistys ry
 Hämeenlinnan Seudun Invalidit ry
 Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry
 Hämeenlinnan Seudun Parkinson-kerho
 Hämeenseudun lihastautikerho
 Kanta-Hämeen atopiayhdistys ry
 Kanta-Hämeen Autismi-, Asperger-, Dysfasia- ja ADHD- yhdistys HYMY ry
 Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry
 Kanta-Hämeen Näkövammaiset ry
 Kuuloliitto ry (Nuoriso-osasto Moottorikorvat)

Suomen Kuurosokeat ry
Syömishäiriöliitto Syli ry
PÄIHDETYÖN YHDISTYKSET

Irti Huumeista ry

MUUT SOSIAALIALAN YHDISTYKSET

Hämeenlinnan settlementti ry
Kanta-Hämeen Erilaiset oppijat ry
Suomen Punaisen Risti
Suomen Punaisen Ristin Ydin-Hämeen osasto (Lammi ja Tuulos)

Ammattiin ja elinkeinoon liittyvät yhdistyksiä

TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVAT YHDISTYKSET

Hämeenlinnan Työsilta HäTy ry

AMMATTILIITOT

JHL
Koneyrittäjien liitto ry
Metallityöväen liitto ry
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
TEHY ry

Kulttuurialan yhdistykset

Hämeen Kylät ry
Hämeenlinnan miniteatteri ry
Hämeenlinnan tähtitieteen harrastajien yhdistys Vega ry
Taiteilijaseura

LUONNONSUOJELUYHDISTYKSET

Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri
WWF

Vapaa-ajan yhdistykset

Hämeenlinnan 4H-yhdistys ry
Hämeenlinnan alueen partiolaiset
Hämeenlinnan Kansantanssinuoret
Hämeenlinnan kennelkerho
Hämeenlinnan keskiaikaseura ry
Kanta-Hämeen ratsastajat ry
Kissakoti Kattila
Rajakatse Fantasia ry
Tuuloksen 4H-yhdistys ry

Kansainvälisiin suhteisiin liittyvät yhdistykset

Amnesty International
Unicef
Hämeenlinnan maailmankauppayhdistys ry

Uskontoon ja elämäkatsomukseen liittyvät yhdistykset

Prometheus-leirin tuki ry

Muut yhdistykset

Etelä-Hämeen Martat ry
Hämeenlinnan VPK ry
Ämy ry

OPPILAITOS LISTAUS

Lukiot

Hämeenlinnan Yhteiskoulun lukio
Kaurialan lukio
Lammin lukio
Lyseon lukio

Ammattikoulut

Hämeen ammatti-instituutti
Koulutuskeskus Tavastia

LIITE 2: Kyselylomakkeen saatekirje ja kyselylomake järjestöille

Kyselytutkimus kansalaisjärjestöjen kouluyhteistyöstä Hämeenlinnan alueella 7.4.2010

Minkälaista yhteistyötä Hämeenlinnan seudun järjestöjen ja toisen asteen ammattioppilaitosten sekä lukioiden välillä tehdään?

Kohtaavatko järjestöjen ja oppilaitosten tarpeet sekä resurssit?

Millaista yhteistyö voisi olla?

Hyvä vastaanottaja,

ohessa on sähköinen kyselytutkimus, joka on osa opinnäytetyönä tekemääni toimintatutkimusta ”Kansalaisjärjestöjen kouluyhteistyö Hämeenlinnan alueella: toimintamalleja arkipäivän kansalaistoimintaan ja osallisuuteen”.

Vastaajana voi toimia yksi tai useampi järjestönne edustaja. Vastausaikaa on 15.4 asti. Liitteenä on lista järjestöistä ja oppilaitoksista, jotka ovat kyselyn kohderyhmänä.

Kyselyn tavoitteena on kartoittaa valittujen järjestöjen, toisen asteen ammattioppilaitosten sekä lukioiden kouluyhteistyökokemuksia, uusia ideoita sekä kouluyhteistyön mahdollistavia resursseja.

Kyselytutkimuksen vastausten pohjalta olisi tarkoitus järjestää Hämeenlinnan settlementti ry:n tukemana ideointi – ja keskustelutilaisuus sekä käyttää aineistoa myöhemmin uusien toimintamallien kehittämisen pohjana.

Lopuksi on tavoitteena tiedottaa kyselyyn osallistuneille järjestöille ja oppilaitoksille kyselyn vastauksista yhteenveto.

Vastaamiseen kuluu arviolta 5-10 minuuttia.

Ole mukana ideoimassa uusia toimintamalleja ja luomassa yhteistyökulttuuria, jossa osapuolien tarpeet kohtaavat!

”Lapset ja nuoret on nähtävä aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat omaan elämäänsä. Tämän toteutumiseksi tarvitaan lisää toiminnallisia menetelmiä ja jo löydettyjen toimintatapojen aktiivista hyödyntämistä, jotta lapset ja nuoret saavat roolin yhteiskunnan aktiivisina toimijoina itseään koskevissa asioissa.”

Lapsi – ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 -2011

Yhteistyötä toivoen,
 Julia Dahlberg
 Yhteisöpedagogiopiskelija
 Humanistinen ammattikorkeakoulu

Nurmijärven kampus

**Kyselylomake toteutettiin webprol -kyselynä
(Ohjeistus vastaamiseen):**

Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä (27/10), joihin voi rastittaa useamman vaihtoehdon. Kysymys 8 on avoin kysymys, johon voit vastata vapaamuotoisesti. Kysymyksiin voit vastata järjestönne toimijan näkökulmasta.

1) Järjestön nimi: *

Aiemmat kouluyhteistyökokemukset

2) Rastita ne oppilaitokset, joiden kanssa järjestönne on tehnyt kouluyhteistyötä. *

- Alakoulu
- Yläkoulu
- Toisen asteen ammattioppilaitos
- Lukio
- Kansanopisto
- Korkeakouluaste
- Joku muu?
- Järjestömme ei ole tehnyt kouluyhteistyötä
- En osaa sanoa

3) Miten kuvailisit järjestönne kouluyhteistyötä? *

- Kouluvierailut
- Tilojen vuokraus/lainaus
- Tapahtumat
- Työpajat
- Harrastustoiminta
- Yhteiset projektit
- Materiaalien tarjoaminen
- Koulutukset
- Järjestömme ei ole tehnyt kouluyhteistyötä
- Jotain muuta?

4) Kuinka usein järjestönne on tehnyt kouluyhteistyötä? *

- Kerran vuodessa
- Kuukausittain
- Viikoittain
- Satunnaisesti
- Pyydettyäessä
- Järjestömme ei ole tehnyt kouluyhteistyötä
- En osaa sanoa

Uudet mahdollisuudet, ideat ja ehdotukset

5) Rastita ne koulu yhteistyön muodot, joihin sinulla järjestön toimijana olisi kiinnostusta. *

- Kouluvierailut
- Tilojen vuokraus/lainaus
- Tapahtumat
- Työpajat
- Harrastustoiminta
- Yhteiset projektit
- Materiaalien tarjoaminen
- Koulutukset
- Tällä hetkellä ei ole kiinnostusta koulu yhteistyöhön
- Jotain muuta?

6) Olisiko sinulla järjestön toimijana kiinnostusta koulu yhteistyöhön toisen asteen

ammattioppilaitosten tai lukioiden kanssa? *

- Toisen asteen ammattioppilaitokset
- Lukiot
- Jokin muu?
- Tällä hetkellä ei ole kiinnostusta koulu yhteistyöhön

Resurssit ja motivaatiotekijät

7) Minkälaisia resursseja koette tarvitsevanne koulu yhteistyön toteuttamiseen? *

- Omien järjestötoimijoiden aktiivisuus
- Aktiiviset opettajat/rehtori
- Aktiiviset oppilaat
- Yhteistyö muiden järjestöjen kanssa
- Ulkopuolinen rahoitus
- Järjestön ulkopuolinen koordinaatio
- Mitä muuta?

8) Mitkä asiat voisivat motivoida koulu yhteistyöhön järjestönne näkökulmasta? *

9) Haluaisitko osallistua kyselyn vastausten pohjalta järjestettävään keskustelu ja

ideointitilaisuuteen? *

Kyllä
/En

10) Jos vastasit edeltävään kysymykseen kyllä, täytähän tähän mahdollista yhteydenottoa varten yhteystietosi ja toimenkuvasi: (muussa tapauksessa voit käyttää (viiva) merkkiä) *

LIITE 3: Kyselytutkimuksen saatekirje ja kyselylomake oppilaitoksille

Kyselytutkimus Hämeenlinnan seudun toisen asteen ammattikoulujen ja lukioiden järjestöyhteistyöstä 6.4.2010

Minkälaista yhteistyötä Hämeenlinnan seudun järjestöjen ja toisen asteen ammattioppilaitosten sekä lukioiden välillä tehdään?

Kohtaavatko järjestöjen ja oppilaitosten tarpeet sekä resurssit?

Millaista yhteistyö voisi olla?

Hyvä vastaanottaja,

ohessa on sähköinen kyselytutkimus, joka on osa opinnäytetyönä tekemääni toimintatutkimusta "Kansalaisjärjestöjen kouluyhteistyö Hämeenlinnan alueella: toimintamalleja arkipäivän kansalaistoimintaan ja osallisuuteen".

Kysely on suunnattu oppilaitosten rehtoreille/koulutusjohtajille, opettajille sekä myös muulle henkilökunnalle/vanhempaintoimikunnalle. Vastaamiseen kuluu arviolta 5-10 minuuttia. Vastausaikaa on 15.4 asti.

Kyselyn tavoitteena on kartoittaa valittujen järjestöjen, toisen asteen ammattioppilaitosten sekä lukioiden aiempia yhteistyökokemuksia, uusia ideoita sekä yhteistyön mahdollistavia resursseja. Kyselytutkimuksen vastausten pohjalta olisi tarkoitus järjestää Hämeenlinnan setlementti ry:n tukemana ideointi – ja keskustelutilaisuus sekä käyttää kyselyn aineistoa uusien toimintamallien kehittämisen pohjana.

Lopuksi on tavoitteena tiedottaa kyselyyn osallistuneille järjestöille ja oppilaitoksille kyselyn vastauksista yhteenveto.

Liitteenä on lista järjestöistä ja oppilaitoksista, jotka ovat kyselyn kohderyhmänä.

Ole mukana ideoimassa uusia toimintamalleja ja luomassa yhteistyökulttuuria, jossa osapuolien tarpeet kohtaavat!

"Lapset ja nuoret on nähtävä aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat omaan elämäänsä. Tämän toteutumiseksi tarvitaan lisää toiminnallisia menetelmiä ja jo löydettyjen toimintatapojen aktiivista hyödyntämistä, jotta lapset ja nuoret saavat roolin yhteiskunnan aktiivisina toimijoina itseään koskevissa asioissa."
Lapsi – ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 -2011

Yhteistyötä toivoen,
Julia Dahlberg
Yhteisöpedagogiopiskelija
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Nurmijärven kampus

**Kyselytutkimus toisen asteen ammattioppilaitosten ja lukioiden järjestöyhteistyöstä
(Ohjeistus kyselyyn vastaamiseen):**

Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä (27), joihin voi rastittaa useamman vaihtoehdon. Kysymys 9 on avoin kysymys, johon voit vastata vapaamuotoisesti. Kysymyksiin voit vastata oppilaitoksen edustajana/oman työtehtäväsi näkökulmasta.

1) Oppilaitoksen nimi: *

Aiemmat järjestöyhteistyökokemukset

2) Rastita seuraavista ne, joiden kanssa oppilaitoksenne on tehnyt järjestöyhteistyötä. *

- Poliittiset yhdistykset
- Ammattiin ja elinkeinon liittyvät yhdistykset
- Sosiaali ja terveysalan yhdistykset
- Kulttuurialan yhdistykset
- Vapaa-ajan yhdistykset
- Urheilu ja liikuntayhdistykset
- Uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvät yhdistykset
- Maanpuolustukseen ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvät yhdistykset
- Ympäristöön ja luonnonsuojeluun liittyvät yhdistykset
- Muut yhdistykset/ei löydy sopivaa luokittelua: (yhdistysten nimet)
- Oppilaitoksemme ei ole tehnyt järjestöyhteistyötä
- En osaa sanoa

3) Miten kuvailisit oppilaitoksenne järjestöyhteistyötä? *

- Järjestövierailut
- Tilojen vuokraus/lainaus
- Tapahtumat
- Työpajat
- Harrastustoiminta
- Yhteiset projektit
- Materiaalien käyttäminen
- Koulutukset
- Jotain muuta?
- Oppilaitoksemme ei ole tehnyt järjestöyhteistyötä

- En osaa sanoa

4) Kuinka usein oppilaitoksenne on tehnyt järjestöyhteistyötä? *

- Kerran vuodessa
- Kuukausittain
- Viikoittain
- Satunnaisesti
- Pyydettyäessä
- Oppilaitoksemme ei ole tehnyt järjestöyhteistyötä
- En osaa sanoa

Uudet mahdollisuudet, ideat ja ehdotukset

5) Rastita ne järjestöyhteistyön muodot, joihin sinulla työtehtäväsi näkökulmasta olisi kiinnostusta. *

- Järjestövierailut
- Tilojen vuokraus/lainaus
- Tapahtumat
- Työpajat
- Harrastustoiminta
- Yhteiset projektit
- Materiaalien käyttäminen
- Koulutukset
- Tällä hetkellä ei ole kiinnostusta järjestöyhteistyöhön
- Oma ehdotus?

6) Rastita seuraavista yhdistyksistä ne, joiden kanssa sinulla työtehtäväsi näkökulmasta olisi kiinnostusta yhteistyöhön. *

- Poliittiset yhdistykset
- Ammattiin ja elinkeinon liittyvät yhdistykset
- Sosiaali ja terveysalan yhdistykset
- Kulttuurialan yhdistykset
- Vapaa-ajan yhdistykset
- Urheilu ja liikuntayhdistykset
- Uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvät yhdistykset
- Maanpuolustukseen ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvät yhdistykset

- Ympäristöön ja luonnonsuojeluun liittyvät yhdistykset
- Muut yhdistykset/ei löytynyt sopivaa luokittelua: (yhdistysten nimet)
- En osaa sanoa
- Tällä hetkellä ei ole kiinnostusta järjestöyhteistyöhön

Resurssit ja motivaatiotekijät

7) Minkälaisia resursseja koette tarvitsevanne järjestöyhteistyön toteuttamiseen? *

- Aktiiviset opettajat/rehtori
- Aktiiviset oppilaat
- Järjestötoimijoiden aktiivisuus
- Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa
- Koulutukset
- Ulkopuolinen rahoitus
- Ulkopuolinen koordinointi
- Mitä muuta?
- En osaa sanoa

8) Rastittakaa omaa käsitystänne parhaiten kuvaava vaihtoehto. *

Väittämiä	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Ei eri eikä samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin eri mieltä
Moniammatillisen yhteistyönkäytäntöjä on tarpeellista kehittää järjestöjen ja koulujen välille.					
Järjestöyhteistyö voi edistää nuorten kiinnittymistä kotikuntaansa.					
Yhdistykset voivat toimia yhteistyön kautta opiskelijoiden ja koulu yhteisön potentiaalisena voimavarana.					
Järjestöyhteistyö tukee aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista.					
Yhteistyötä järjestöjen kanssa voitaisiin lisätä oppilaitoksessamme.					

9) Miten opetussuunnitelman näkökulmasta järjestöyhteistyötä voitaisiin perustella? *

10) Haluaisitko osallistua kyselyn vastausten pohjalta järjestettävään keskustelu ja ideointitilaisuuteen? *

Kyllä

/En

11) Jos vastasit edeltävään kysymykseen kyllä, täytähän tähän mahdollista yhteydenottoa varten yhteystietosi ja työtehtäväsi: (muussa tapauksessa voit käyttää - (viiva) merkkiä.